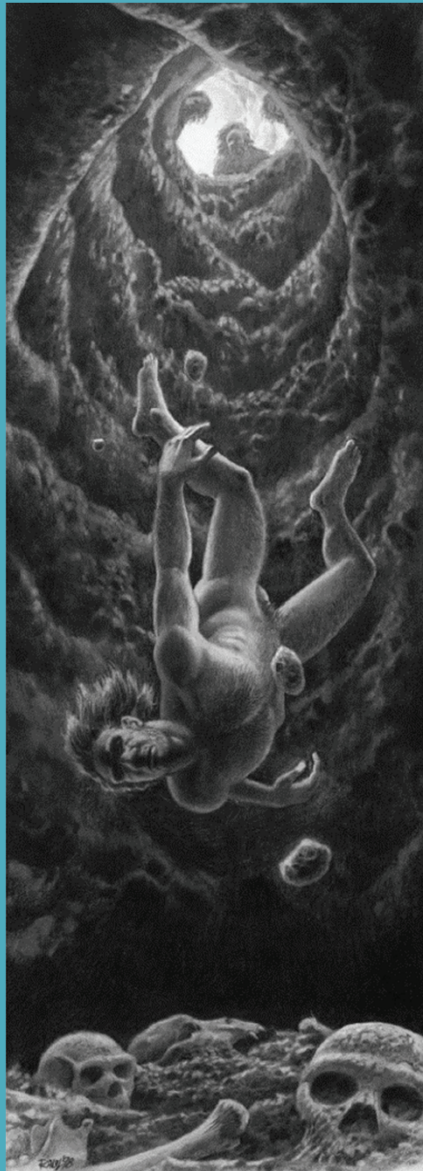

Počátky pohřbívání v paleolitu

Počátky pohřbívání v paleolitu

Počátky intencionálního pohřbívání kladou někteří badatelé už do starého paleolitu. Problematická je interpretace kosterních nálezů.

Z nálezového kontextu běžných sídlišť starého paleolitu vyplývá, že kosterní pozůstatky, které zde byly objeveny, nejsou uloženy rituálně. Tvoří součást nálezových vrstev a podléhají tu podobným tafonomickým procesům jako kosterní pozůstatky ostatní fauny.

Některé nalezené depozice kosterních pozůstatků lze ovšem interpretovat jako minimálně podezřelé a související se záměrnými aktivitami.

Jedná se například o nálezy lidských kosterních pozůstatků uložené tak hluboko v jeskynních systémech, že lze vyloučit přirozenou depozici.

Počátky pohřbívání v paleolitu

Sima de los Huesos

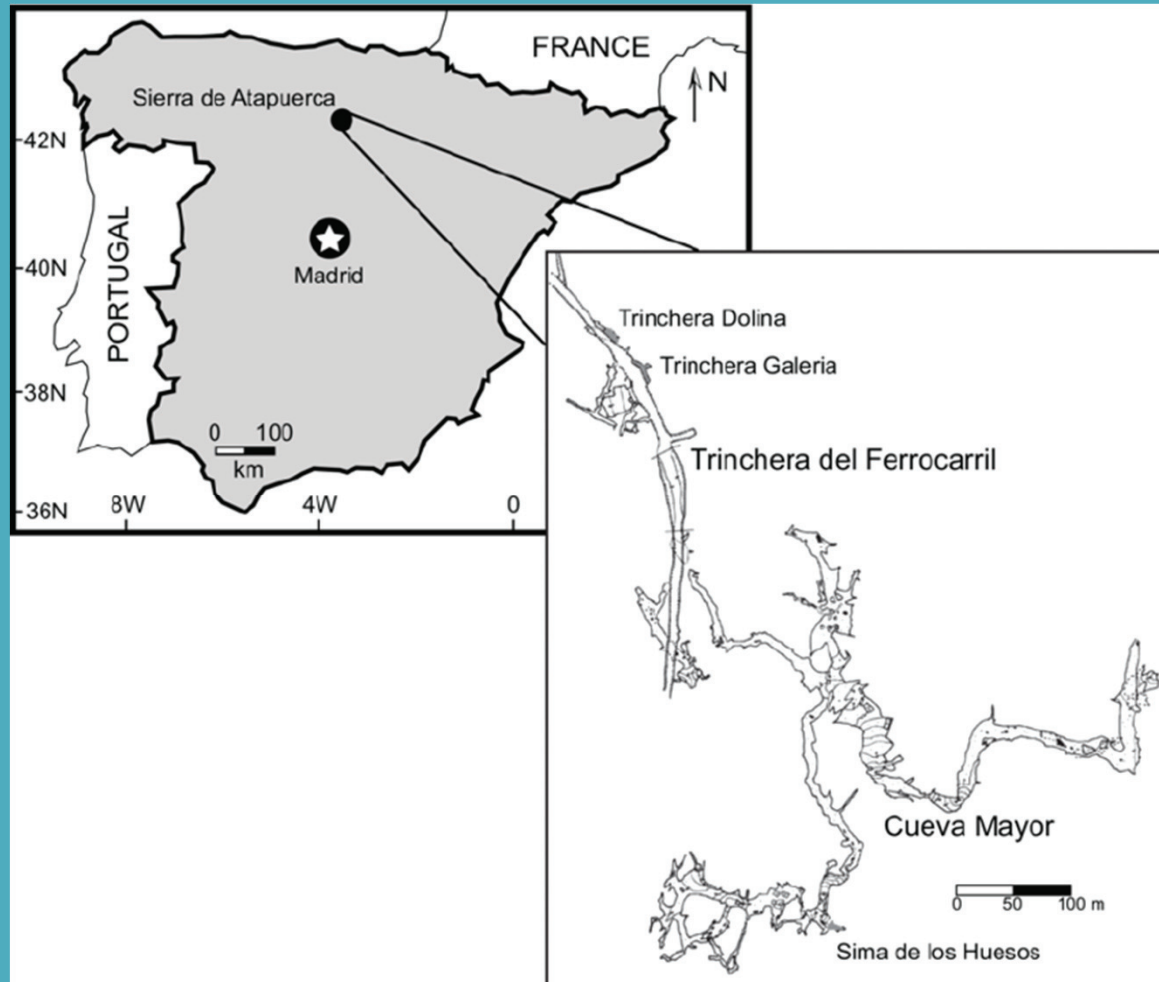
větev jeskyně Cueava Mayor
v komplexu Atapuerca

V roce 1976 nález kosterních
pozůstatků minimálně 29
jedinců

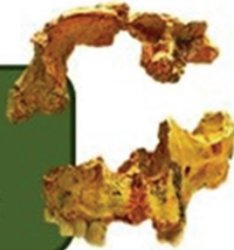
Homo heidelbergensis
(preneandertalců)

Kosterní pozůstatky jsou
datovány cca 420 000 BP.

Na konci obtížně přístupné
jeskynní chodby se otevírá
13 m hluboká šachta, na
jejímž dně byly kosterní
pozůstatky několika desítek
jedinců i ojedinelý artefakt.

GRAN DOLINA
1 Ma - 200 Ka
Homo antecessor

GALERÍA
400 - 200 Ka
Pre-neandertales
Lítica Modo 2

CUEVA FANTASMA
0,3-1,5 Ma

PORTALÓN CUEVA MAYOR
Neolítico 11 Ka
Bronce 6000 aC. hasta s. IV dC

SIMA DEL ELEFANTE
1,3 Ma - 150 Ka
Mandíbula 1,2 Ma
Lítica Modo 2 (niveles sup.)
y Modo 1 (niveles inf.)

SIMA DE LOS HUESOS

SIMA DE LOS HUESOS
430 Ka
Pre-neandertales

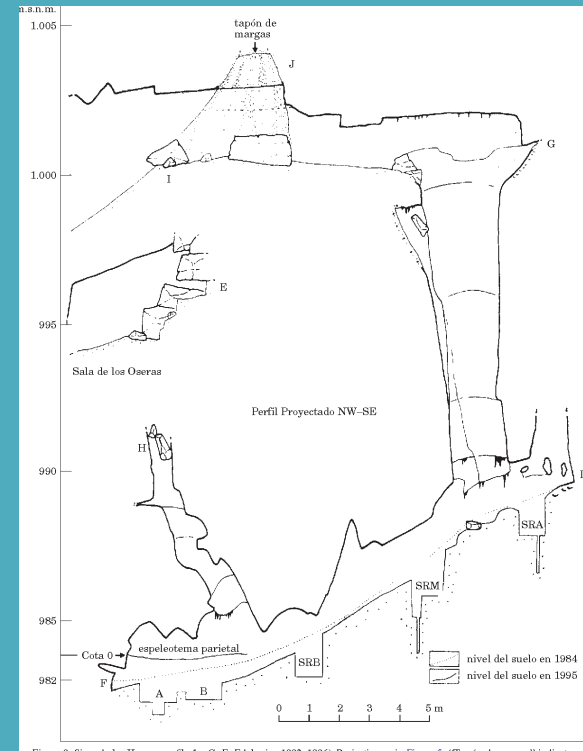
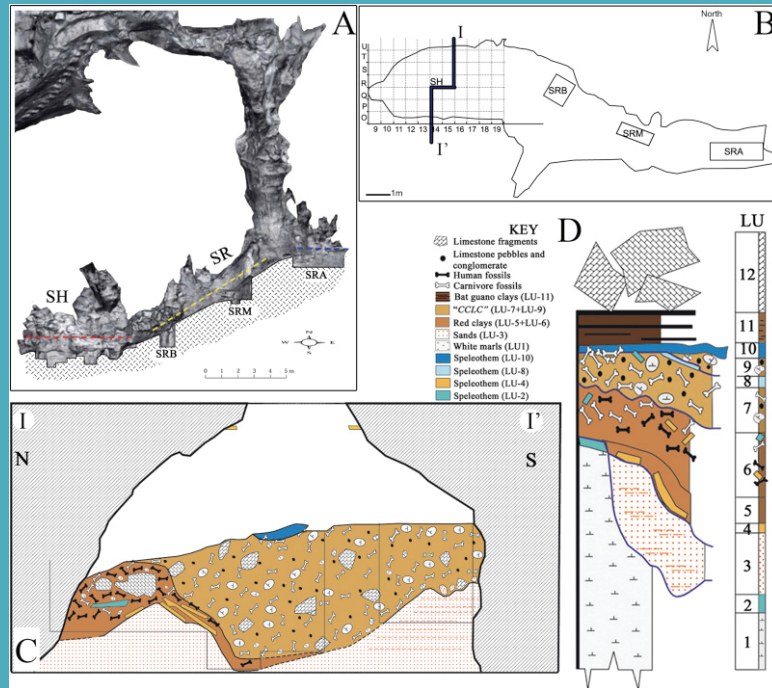
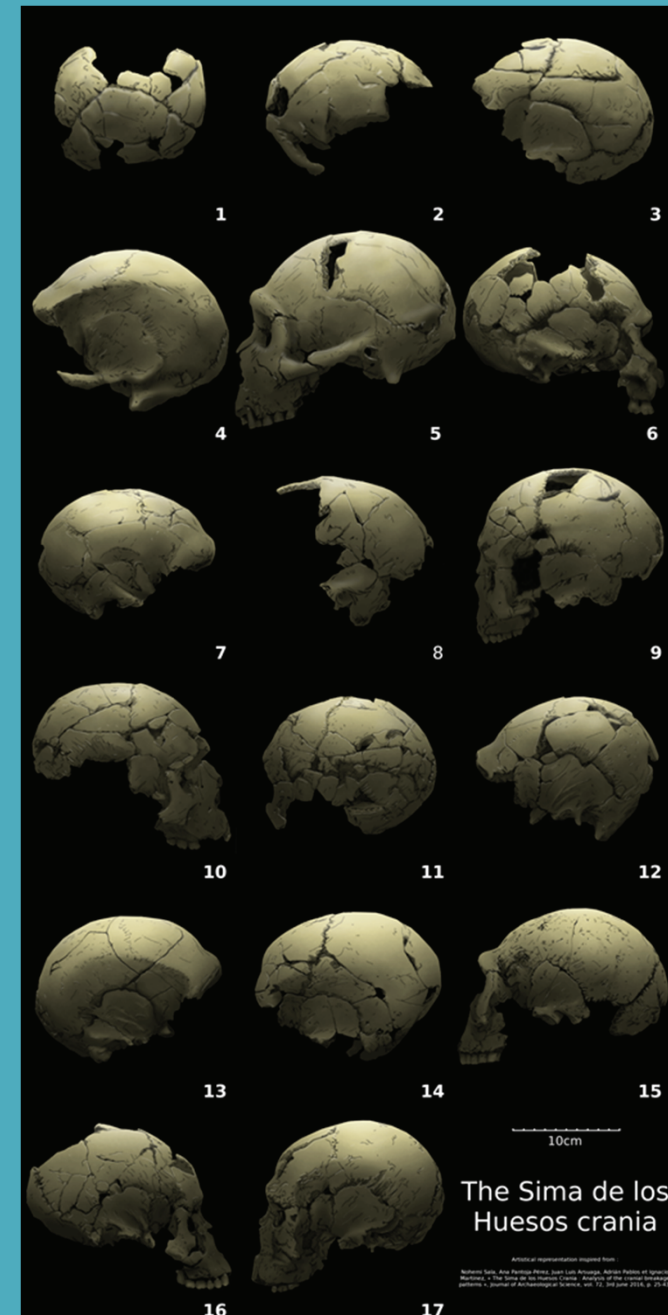

Figure 9. Sima de los Huesos profile. (v. G. E. Edelweiss, 1992–1996). Projection as in Figure 4. "Tapón de margas" indicated.

Soubor jedinců pokrývá všechny věkové kategorie. Jedno dítě (4-5 let), 9 adolescentů (10-15 let), 9 mladých dospělců (18-20 let), 5 dospělců mezi (20 -30 let) a 4 starší než 30 let. Pohlaví bylo určeno u 24 jedinců (9 mužů a 15 žen).

Soubor obsahuje prakticky všechny kosti i ty gracilní jako drobné články prstů či jazyku. Je tedy pravděpodobné, že na toto místo se dostala celá těla a teprve později se měkké tkáně rozpadly.

Lidské pozůstatky se nacházejí v jedné vrstvě což naznačuje poměrně rychlé uložení celého souboru. Kostí masožravců jsou přimíšeny v horních vrstvách a ukládaly se postupně. Jednalo se tedy o přírodní past do které zvířata v průběhu dlouhé doby ojedinele padala.

V celém souboru byl nalezen pouze jeden artefakt. Kvarcitový pěstní klín.

Zda se jedná o intencionální pohřební místo je předmětem bádání a sporů. Přímé důkazy chybí, ale některé indicie by tomu nasvědčovaly.

Jeskyně nebyla nikdy obývána lidmi. V celém jeskynním komplexu se našly kosti masožravců, ale lidské kosterní pozůstatky se nacházejí na jednom specifickém místě ve velké koncentraci.

Místo je uloženo v těžko přístupném boční větvi jeskyně, která je vzdálena přes 600 m od dnešního vchodu. V období deponování kosterních pozůstatků byl patrně vchod do jeskyně blíže, ale i tak bylo místo jen obtížně přístupné.

Je tedy možné, že šachta sloužila jako místo, kdy byly shazovány těla zemřelých, či se do něj shazovaly oběti nějakého rituálu.

V současnosti je tato interpretace napadána a tak zůstává nadále otevřená dalšímu zkoumání.

Střední paleolit

300 000 až 40 000 BP

V současné době je dokumentováno několik neandertálských pohřbů, především ve Francii a na Předním východě. Někteří autoři uvádějí jejich počet až 50. U mnohých z nich však byla intencionalita pohřbu zpochybněna současnými revizními výzkumy.

Na Předním východě se objevují i první hroby anatomicky moderního člověka.

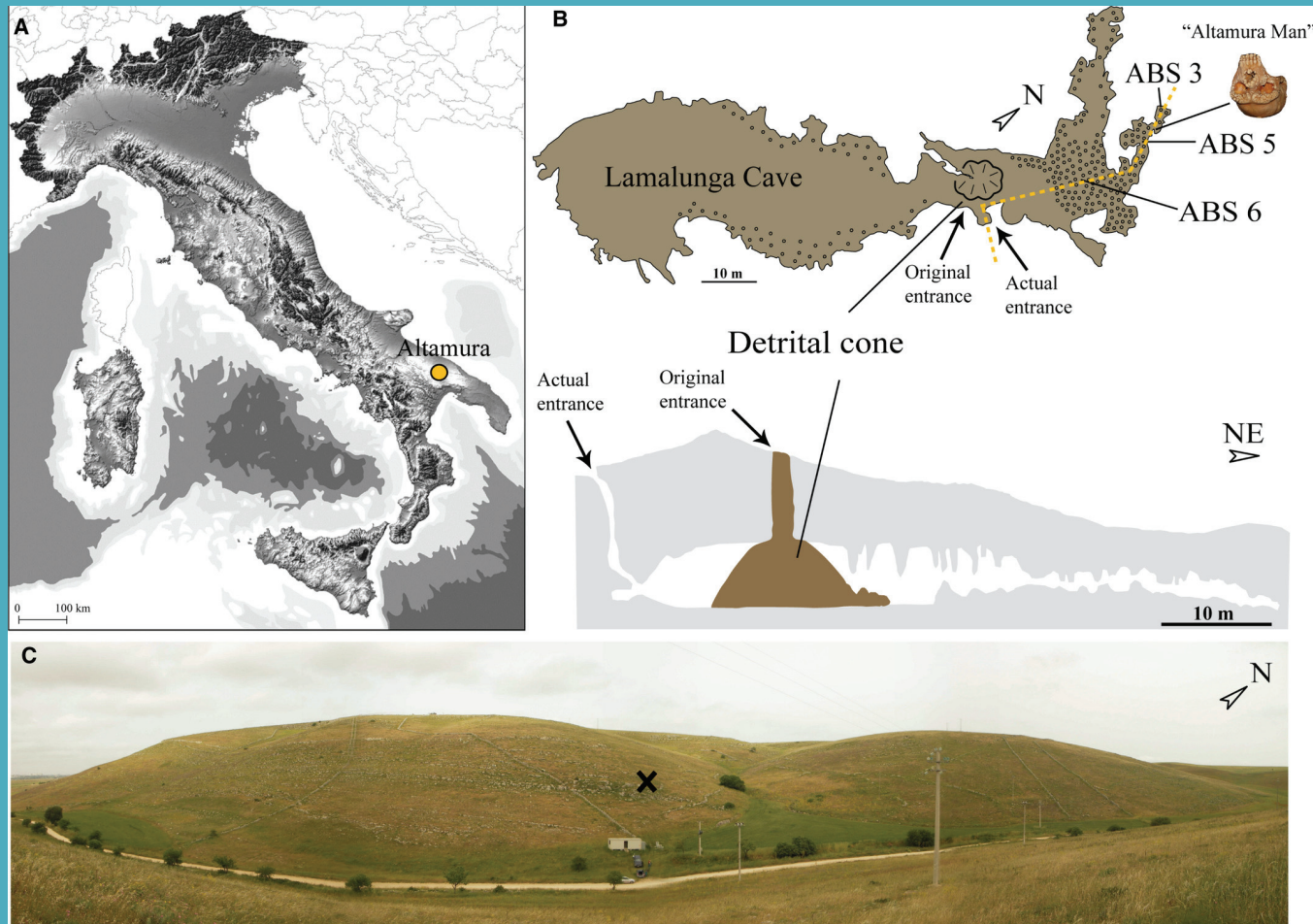
Charakteristické je v tomto období pohřbívání v jeskyních a skalních převisích, které byly běžně osídlené.

V hrobech nacházíme i možné milodary, ale jejich interpretace je často diskutabilní protože se jedná především o zvířecí kosti nalezené v kontextu hrobů, které mohou být přirozenou součástí kulturních vrstev.

Střední paleolit

300 000 až 40 000 BP

Altamura – jeskyně Lamalunga (Itálie) – v roce 1993 objeven při speleologickém výzkumu dobře zachovaný skelet neandertálce. Datování 172 – 130 tis BP.

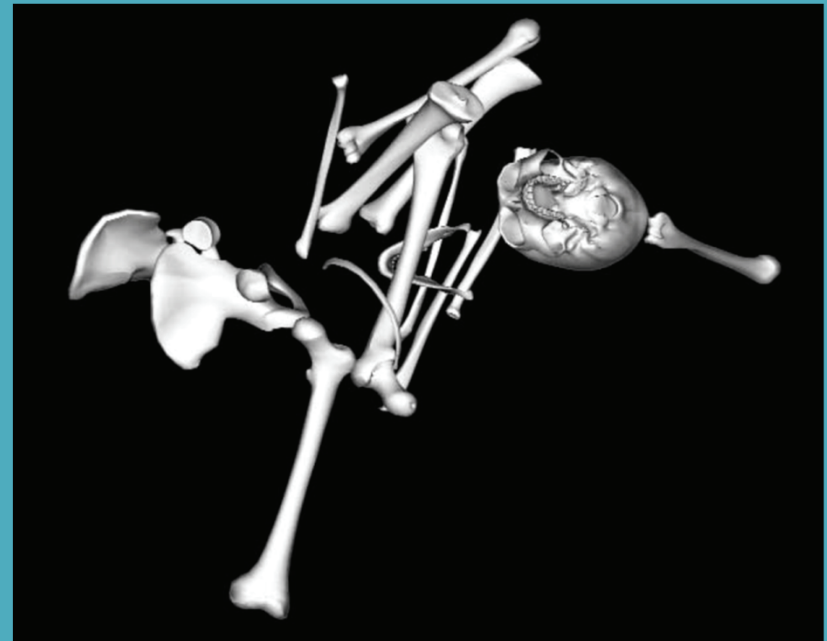
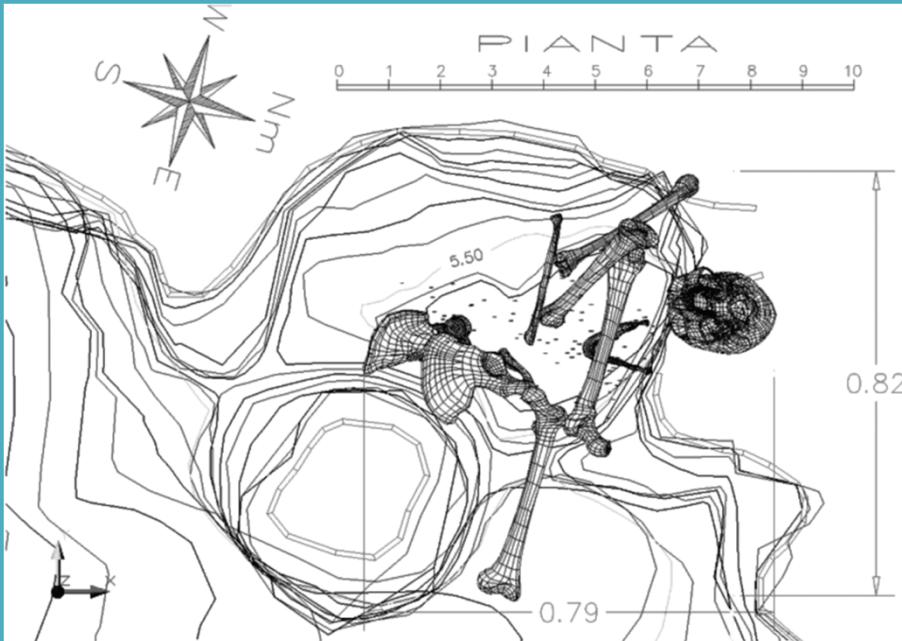

Skelet je poměrně dobře zachovalý a na místo uložení se nedostal žádným přírodním procesem. Pravděpodobně se jedinec na místo nálezu dostal vlastními silami. Do jeskyně pronikl svislou šachtou, která byla později vyplněna sedimentem. Přemístil se do vzdáleného kouta jeskyně, kde zemřel na patrně na následky zranění či hladem. Zda byl jeho příchod do jeskyně záměrný nebo se jednalo o nešťastnou náhodu nelze rozhodnout.

© Redazione Research Italy

Střední paleolit

300 000 až 40 000 BP

La Chapelle-aux-Saints (Francie) – první doklady neandrtálského pohřbu objeveny v roce 1908 v jeskyni Bouffia de Bonneval.

Byl objeven skelet dospělého muže (cca 50 let), v jámě ve středu jeskyně, jejíž výplň (hloubka cca 30 cm) byla barevně kontrastní.

Objevitelé zde konstatovali přítomnost milodarů – kamenných artefaktů a zvířecích kostí.

Je však možné že ony milodary jsou běžným obsahem kulturní vrstvy.

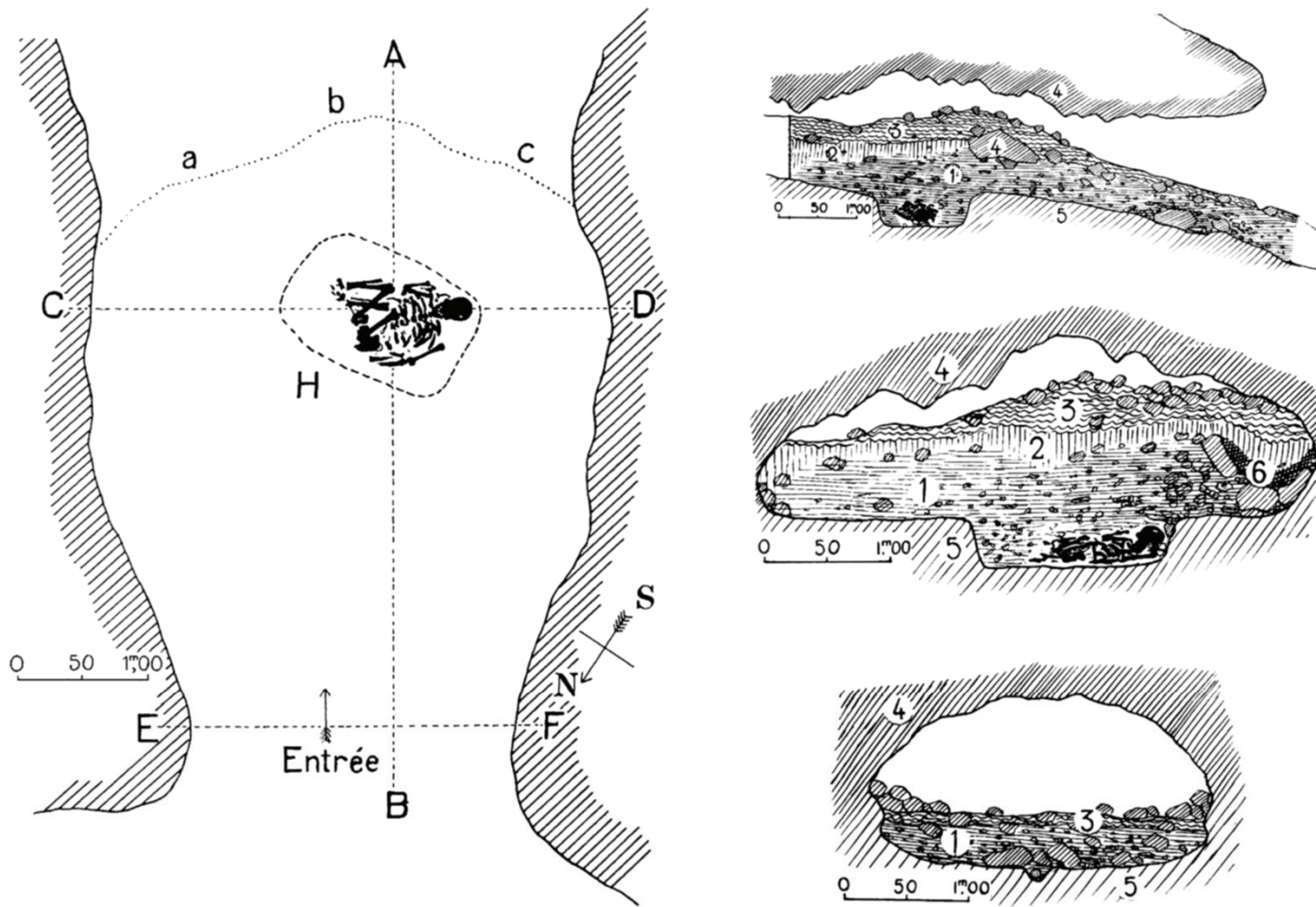

Figure 3.1. The Bouffia Boneval at La Chapelle-aux-Saints.

Left: Plan of the site, with outline of burial pit (H), limits of excavation (a, b, c), and different stratigraphic profiles (AB, CD, and EF). Right: Stratigraphic profiles: 1, archaeological level; 2, clay; 3, loose clayey sandy earth; 4, rocky vault and collapsed boulders; 5, natural bedrock (limestone and greenish clays of the Infralias); 6, burnt earth level.

After Boule 1913: figs. 4-7.

V roce 2013 byla publikována podrovná revize historického výzkumu, která potvrdila intencionální pohřeb neandrtálce.

Byl potvrzen antropogenní původ pohřební jámy a prokázán rychlý průběh pohřbu.

La Chapelle aux Saints, 1909

La Chapelle aux Saints, septembre 2012

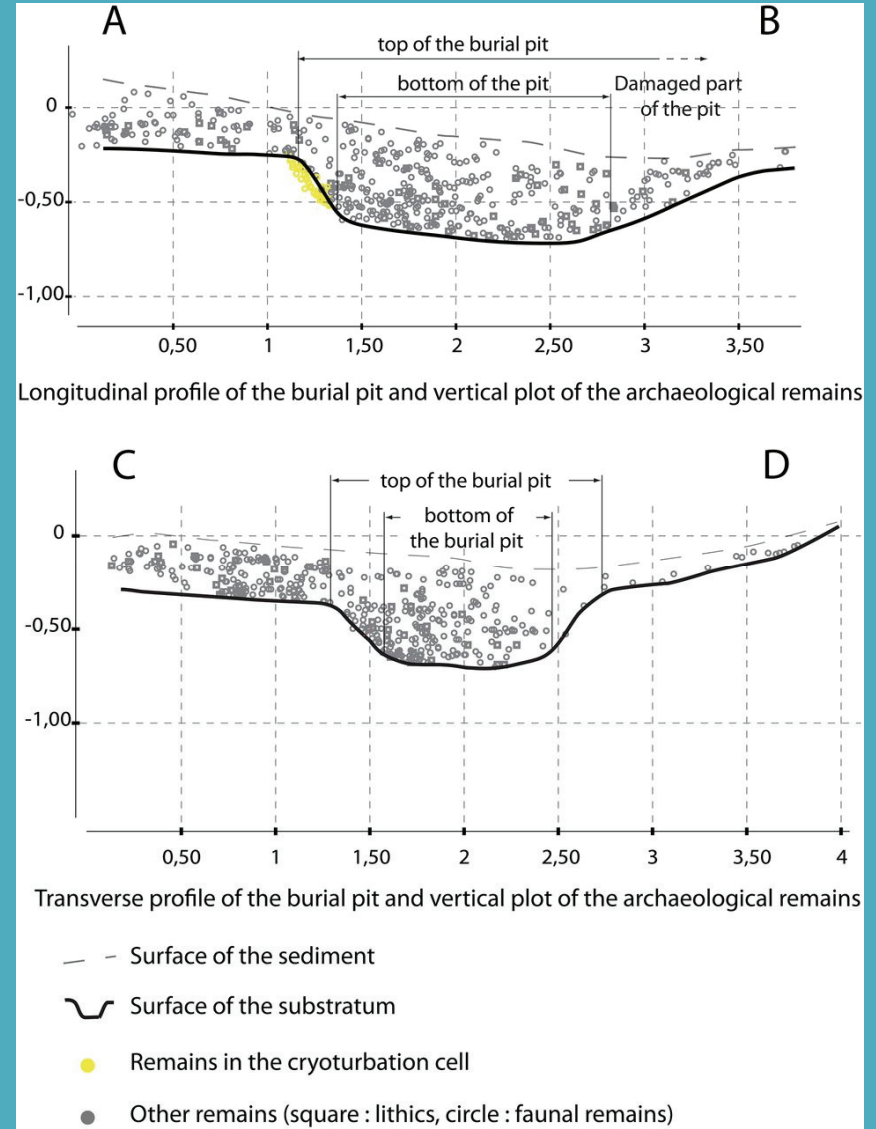
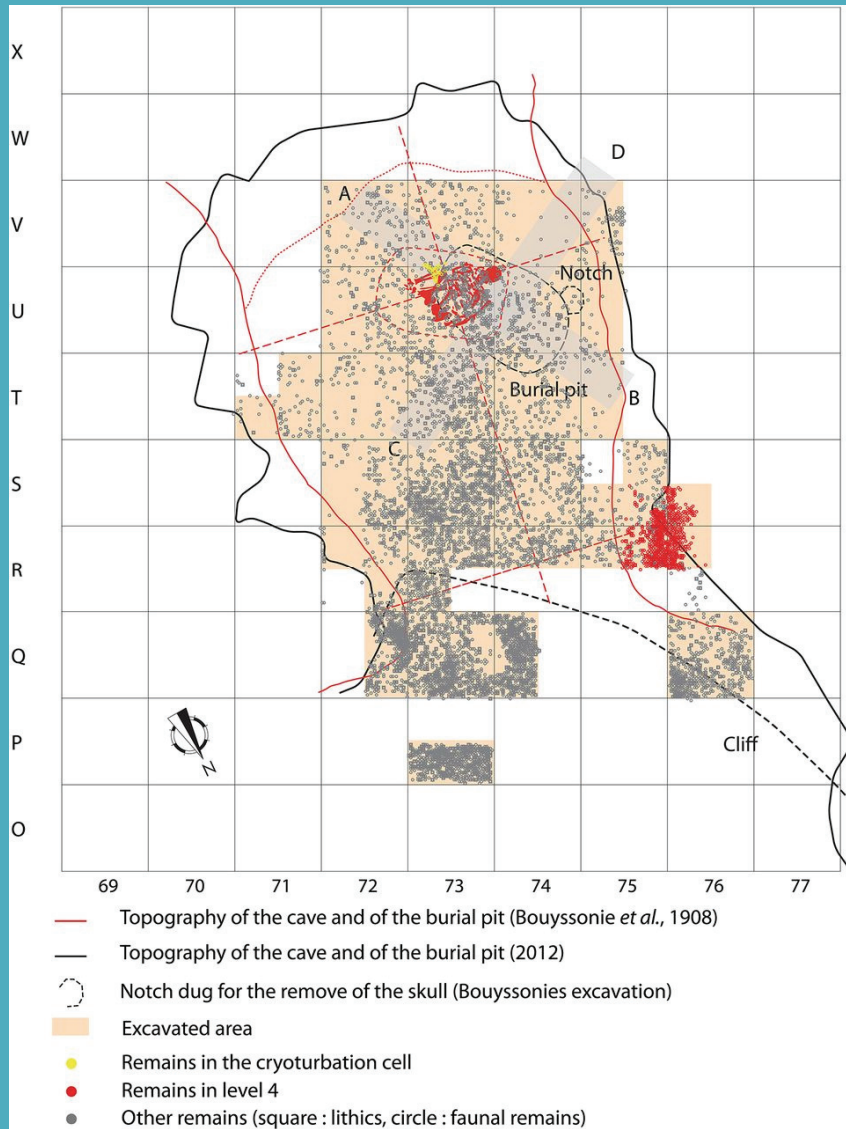

Figure 3.2. The Bouffia Boneval burial.

Left: As reconstructed in the Musée de l'homme de Néandertal at La Chapelle aux Saints.

Right: The associated funeral ceremony as imagined by artist Emmanuel Roudier.

Le Moustier (Francie) – v tzv. dolním převisu byla v roce 1908 objevena kostra neandrtálce ve skrčené poloze. Podrobná dokumentace chybí. Následně byl v roce 1914 Peyronym objeven skelet novorozence.

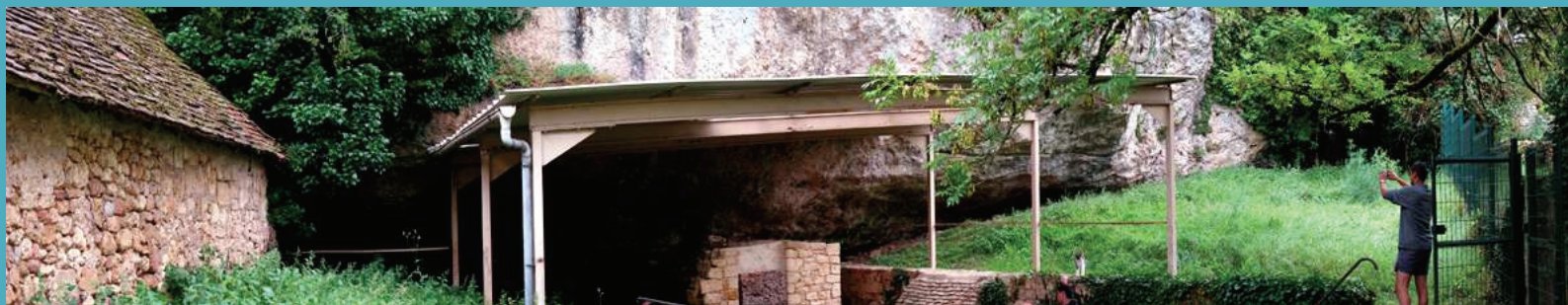
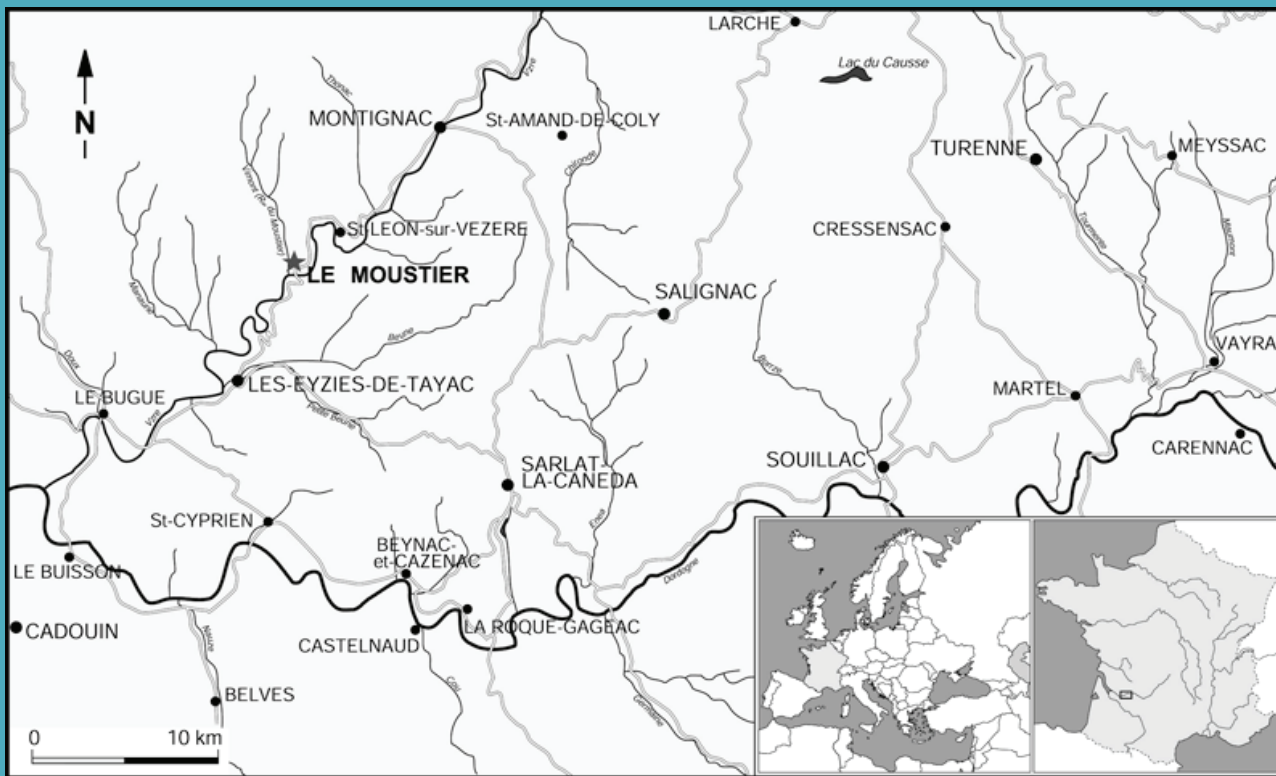
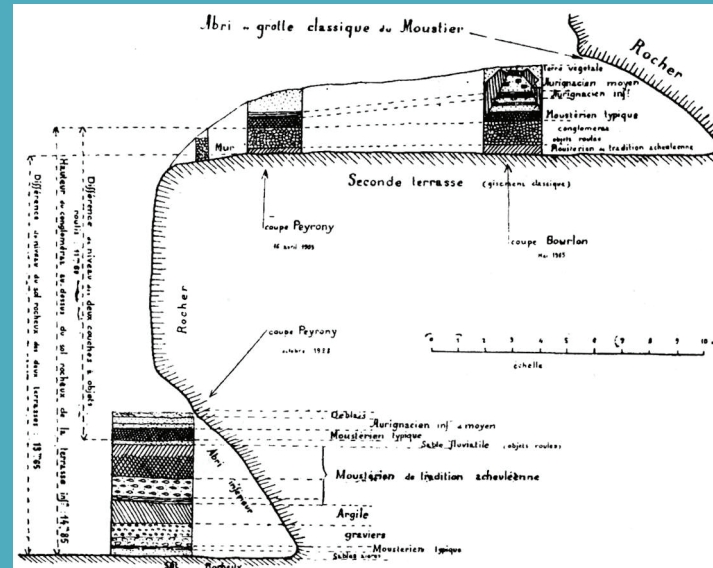
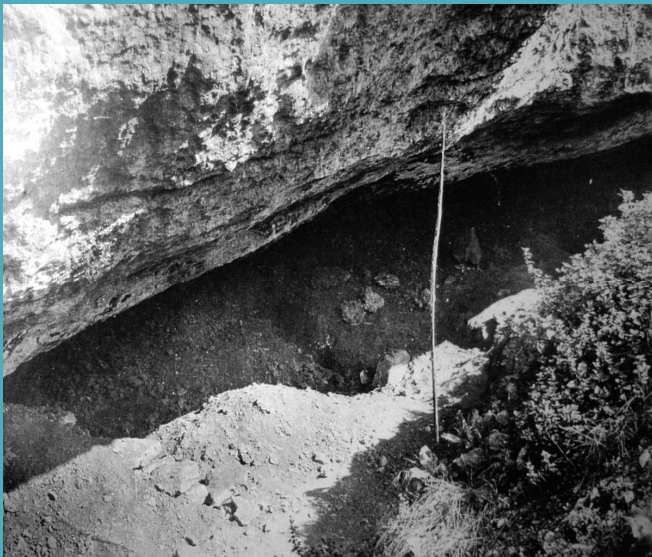

Figure 6 Possible burial from Le Moustier, after Hauser (1909)

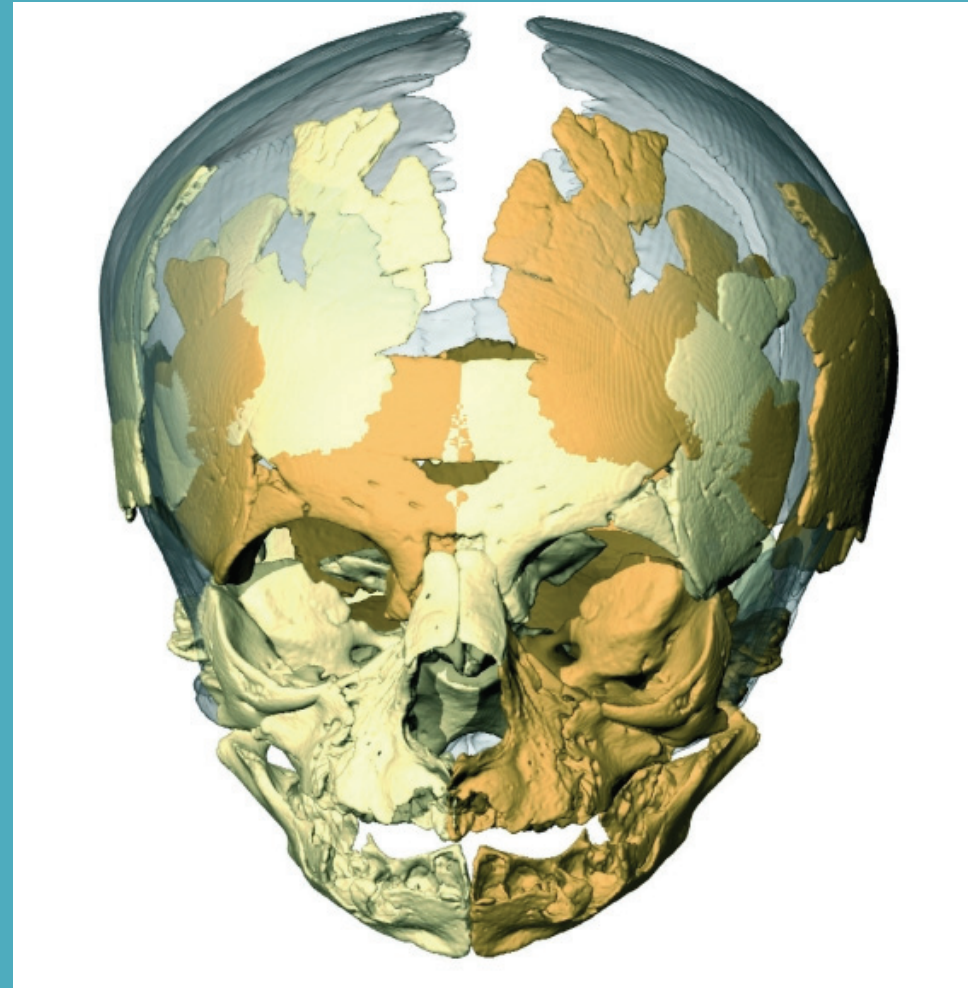
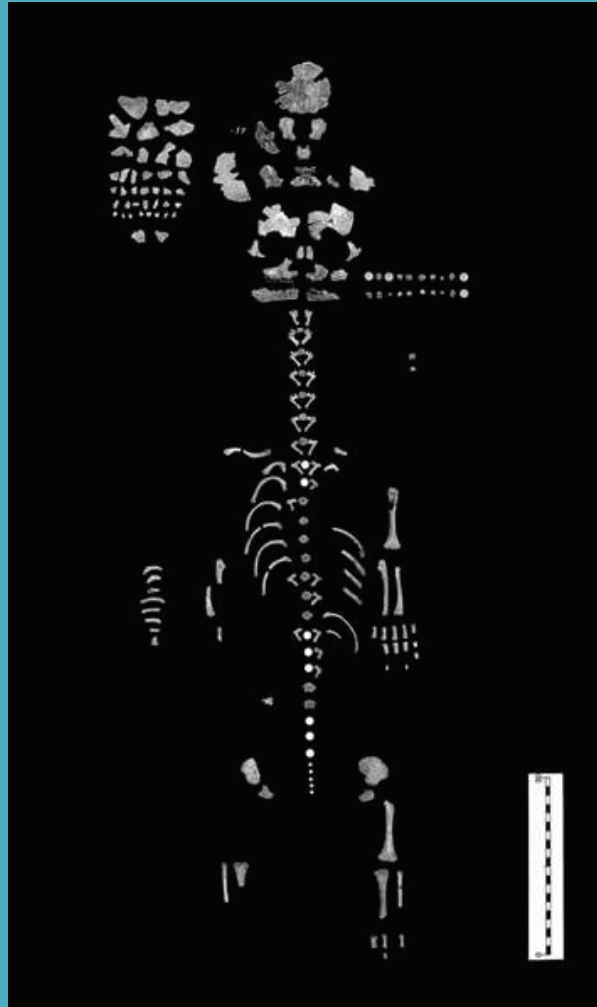

Grabrekonstruktion des Homo
neanderthalensis von Le Moustier
Grave from a Homo neanderthalensis
(reconstruction)
Knochen
Mittlere Altsteinzeit, Mousterien,
ca. 45.000 Jahre v. Chr.
Le Moustier, Dép. Dordogne (F)

Originální lebka a rekonstrukce hrobu Le Moustier. Jednalo se o skelet mladého muže.

V roce 1914 objeven skelet novorozence. Podle Peyronyho ležel v oválné jámě dlouhé 50 cm a 40 cm hluboké. Dítě leželo na zádech a jeho hlava byla podepřena blokem vápence. Datování podle termoluminiscence $40\ 300 \pm 600$ BP.

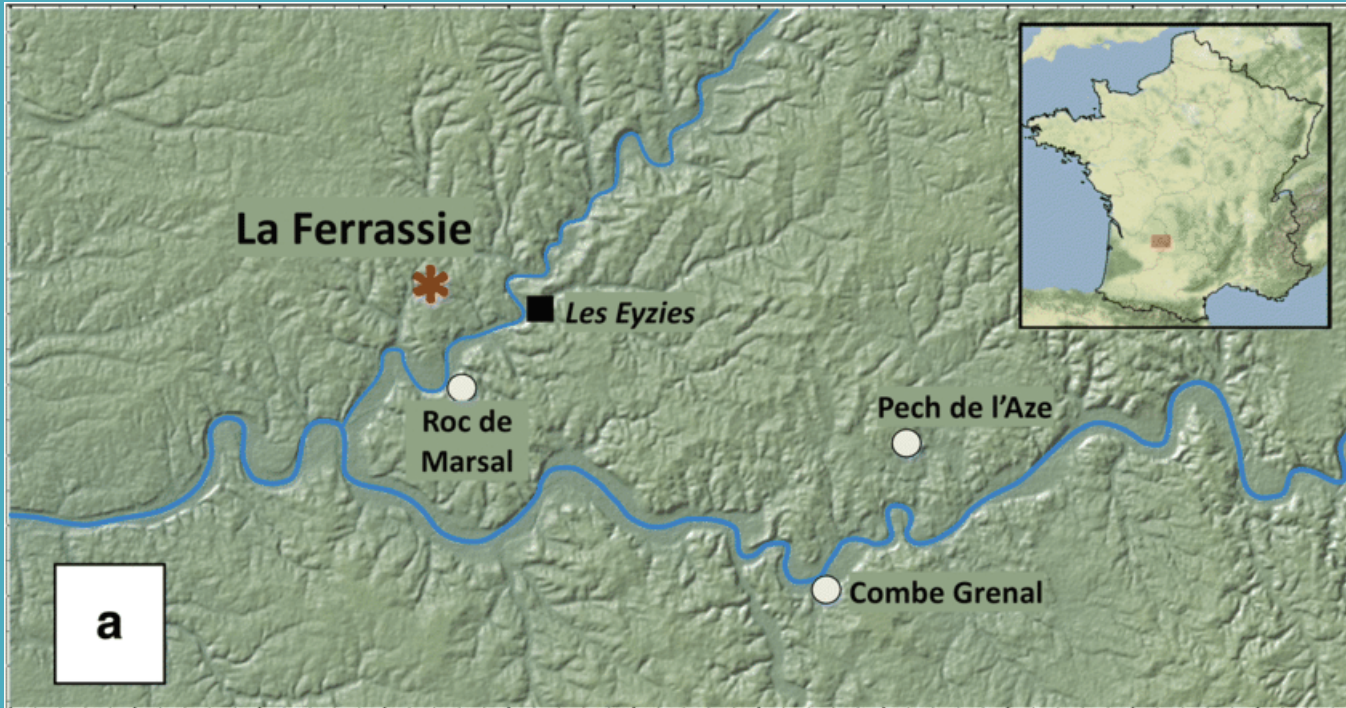
La Ferrassie (Francie) - výzkumy započaté v roce 1909 a pokračující dodnes odhalily kosterní pozůstatky několika (pravděpodobně 7) neandertálců, které se nacházely pod mohutným převisem.

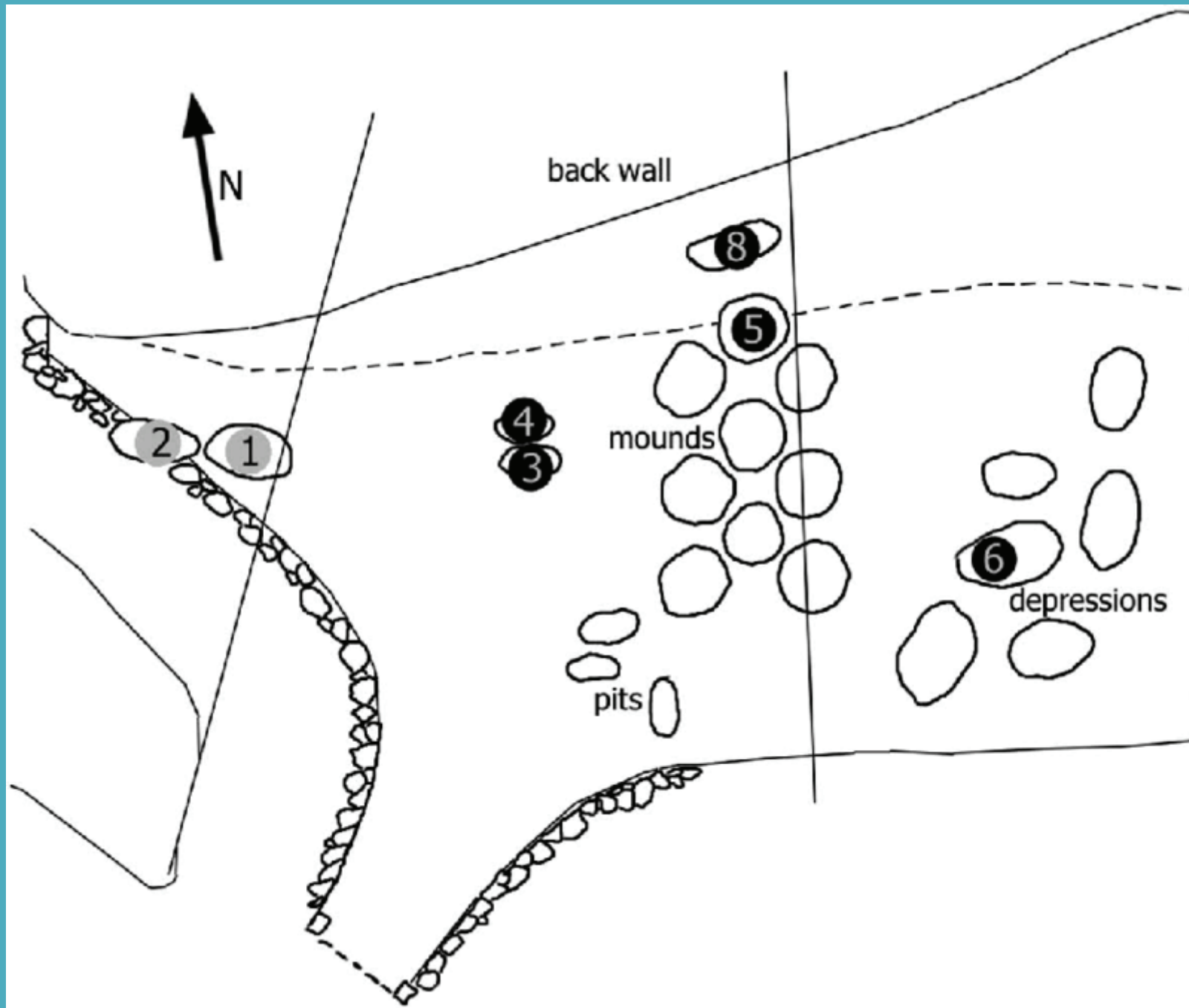
Jako první byl objeven skelet muže ve věku cca 45 let (č.1) mírně skrčený na úrovni kulturní vrstvy, v kontextu ohniště. Dále pak skelet ženy č. 2 (25–30 let).

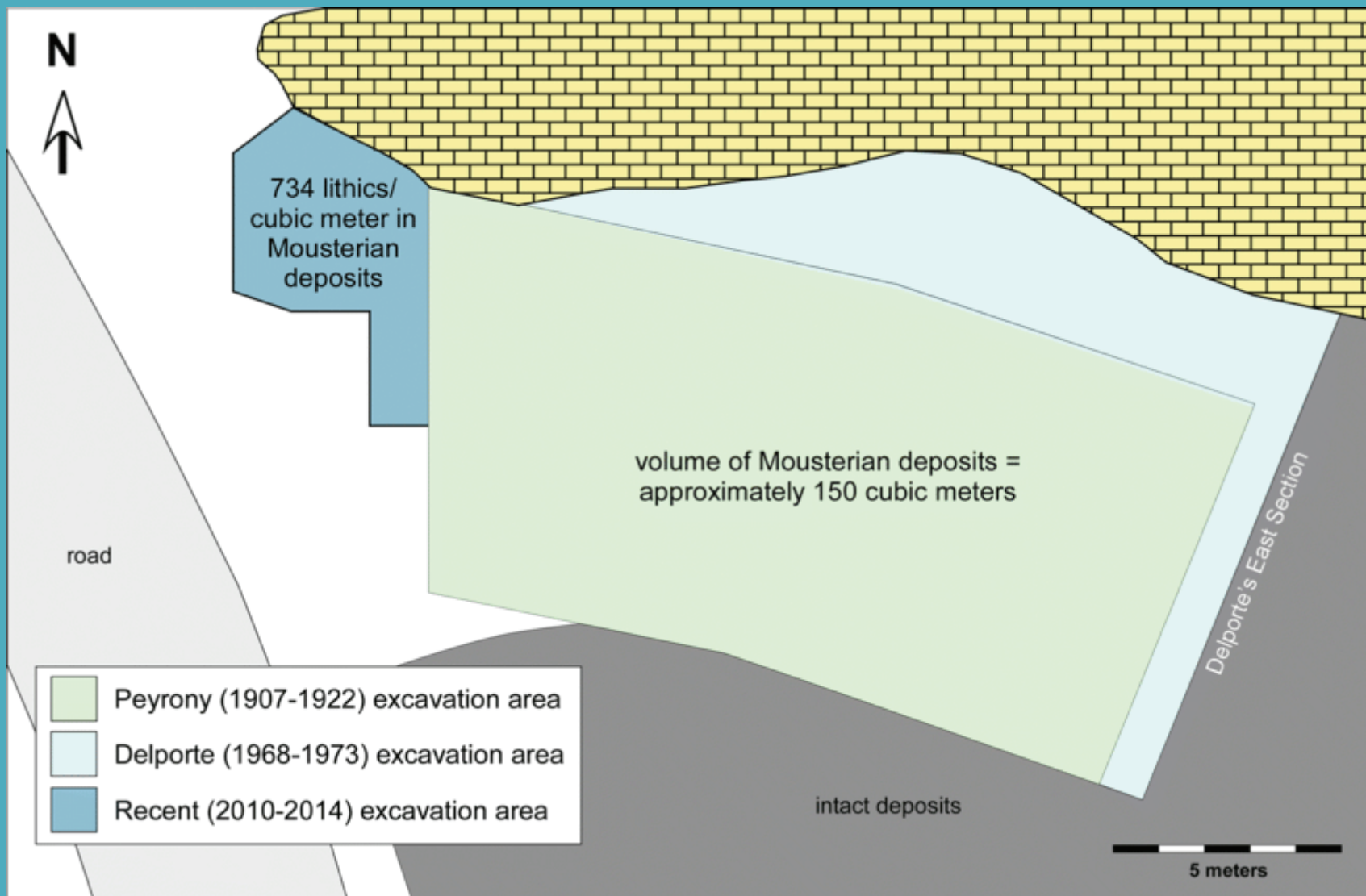
Dále byly objeveny části skeletů dítěte cca 10 let starého a novorozence. V roce 1920 byla prozkoumána skupina devíti malých „mohylek“, z nichž devátá obsahovala pozůstatky nedonošeného dítěte 5. V roce 1921, byl objeven skelet asi tříletého až pětiletého dítěte č. 6 v trojúhelníkovité prohlubni, jehož hlava byla oddělena od těla a uložena zvlášť.

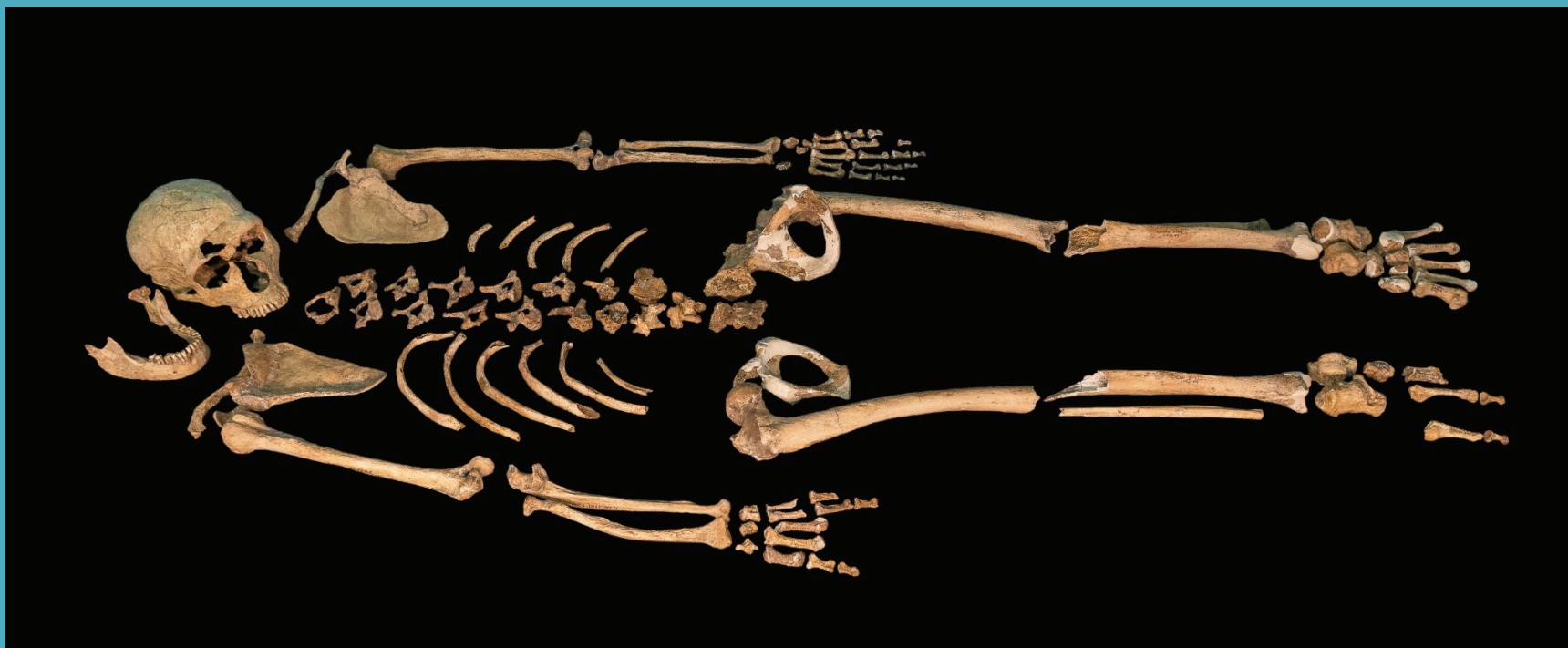
Posledním objevem bylo dítě ve věku 22 až 26 měsíců s dobře dochovanými zuby nalezené v letech 1970 až 1973.

Další fragmenty lidských kostí byly roztroušeny v okolí, respektive získány dodatečnými výzkumy. Některé kamenné nástroje, nalezené v tomto kontextu, byly vykládány jako milodary, aniž by bylo možné takový vztah prokázat. Celkově je ovšem zajímavá asociace pohřbů a kamenných bloků.

Skelet jedince č 1. z La Ferrassie

Obrazová rekonstrukce pohřbu z La Ferrassie.

V roce 2020 byl publikován multidisciplinární revidovaný výzkum pohřbu dítěte č. 8. Autoři došli k závěru, že jáma, ve které se kostra nacházela byla neandrtálci intencionálně vyhloubena do intaktního sedimentu. Kostra ležela hlavou k východu stejně jako všechny skelety zde nalezené, hlavu měla výše než zbytek těla. Po uložení bylo tělo zasypano vykopaným sedimentem.

Saint Césaire (Francie)

V jeskyni La Roche a Pierrot v Saint Césaire byl v roce 1979 odkryt skelet asi mladého dospělého. Datum TL je (s chybou 2700 let) 36,3 tisíce let, čímž se nález stal nejmladším neandertálským pohřbem. Skelet byl nalezen v archeologickém kontextu kultury chatelperronien, tedy již kultury přechodné vůči mladému paleolitu. To však bylo některými novými studiemi (Gravina et al. 2018) zpochybněno. Podle R. Gargetta (1999), který se opírá o kompresi skeletu a jeho fragmentární stav (hojný výskyt kamenných bloků a nízký počet artefaktů v okolí), jde však o jedince usmrceného řícením stropu.

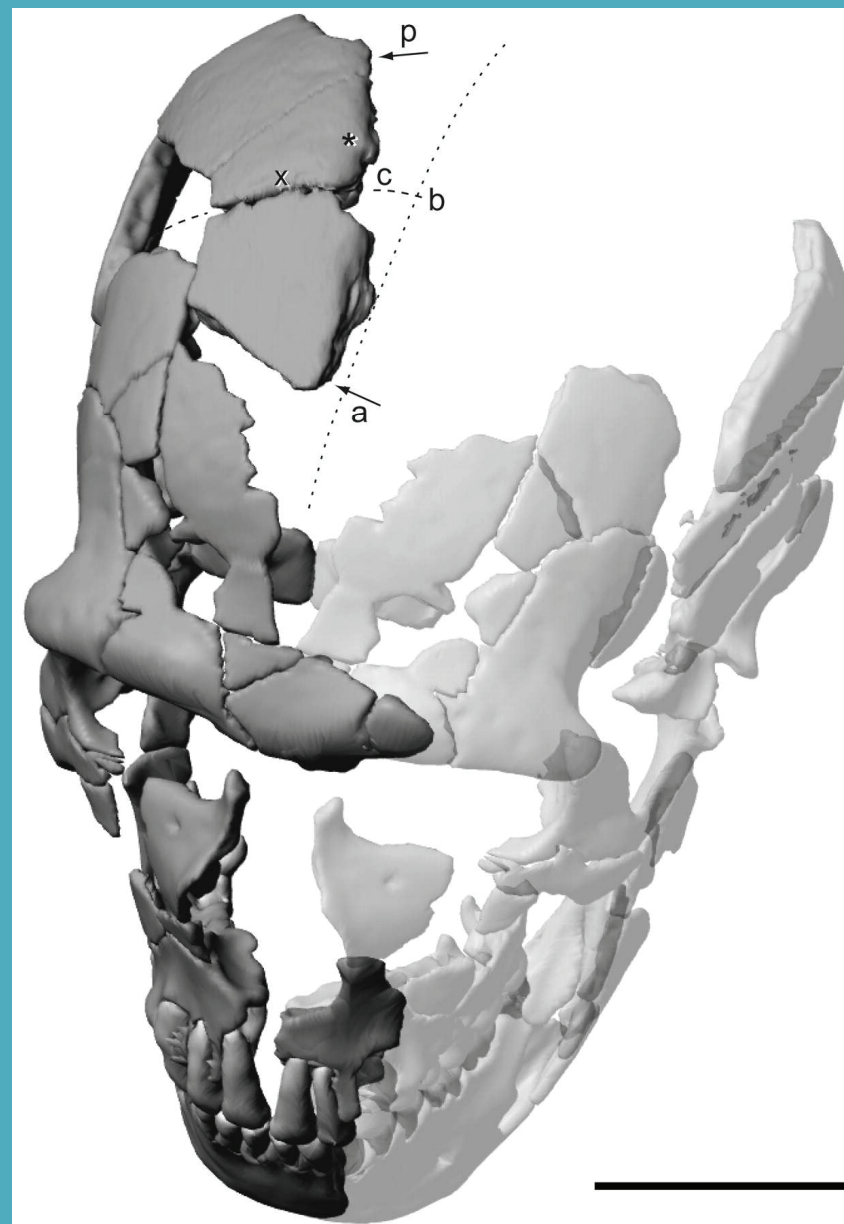

Záběry z exkavace v roce 1979.
Skelet byl vyzvednut v bloku.

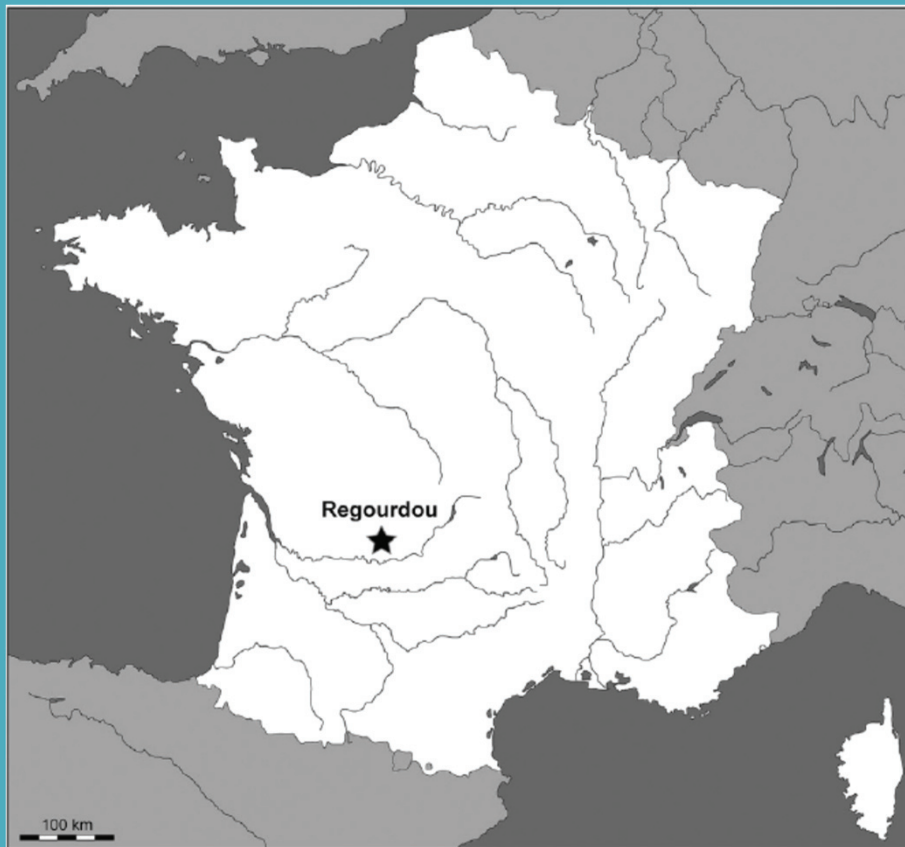

Na lebce bylo objeveno zranění, které autoři studie (Zollikofer et al. 2002) interpretují jako zranění způsobené interpersonálním násilím.

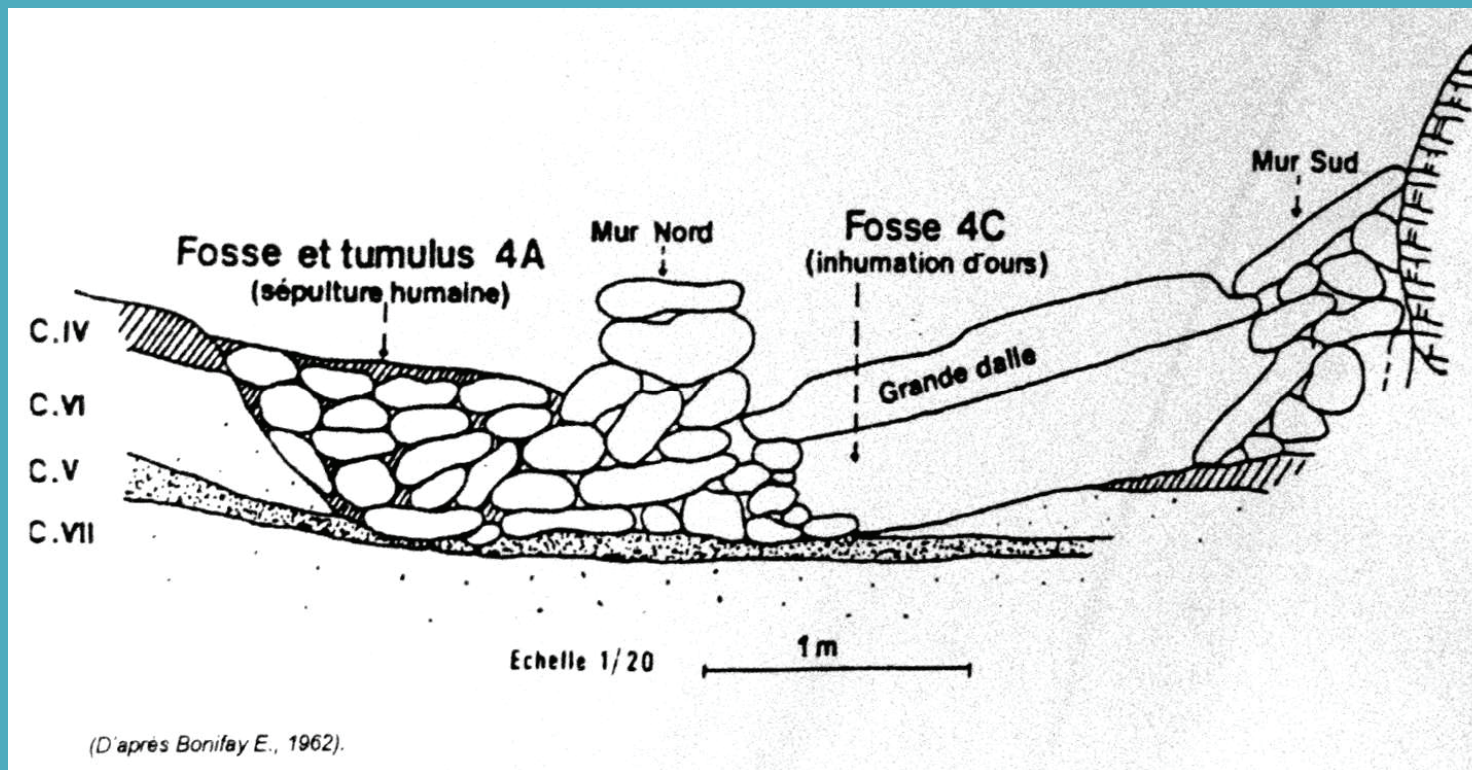
Regourdou (Francie)

V roce 1957 nalezen skelet neandrtálského muže, zjištěná kamenná konstrukce kolem těla. Pozdější revizní studie a výzkumy intencionalitu pohřbu zpochybňují. Nejnovější revize však intencionální pohřeb nevylučuje.

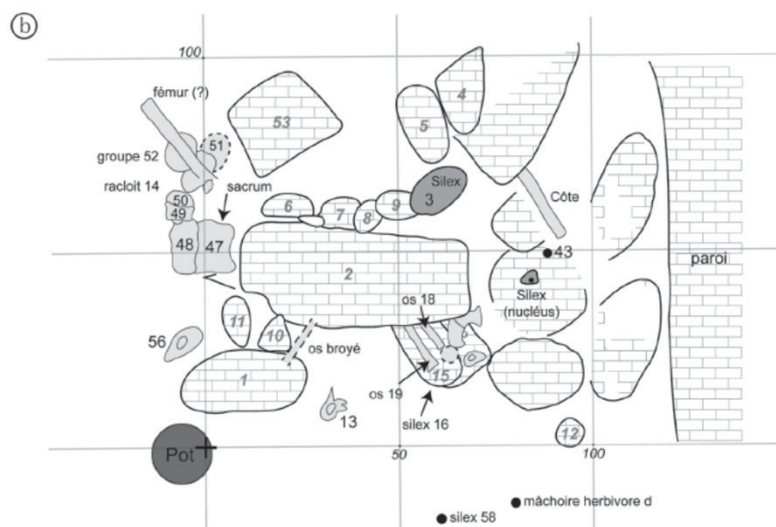
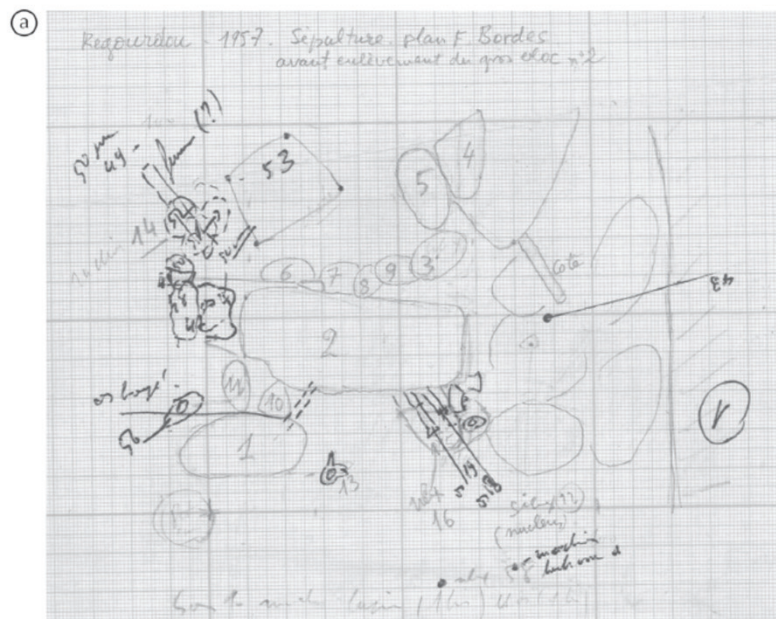

Fig. 3. A. Original drawing no. 1 done in October 1957.
B. An informative retranscription of the same drawing.

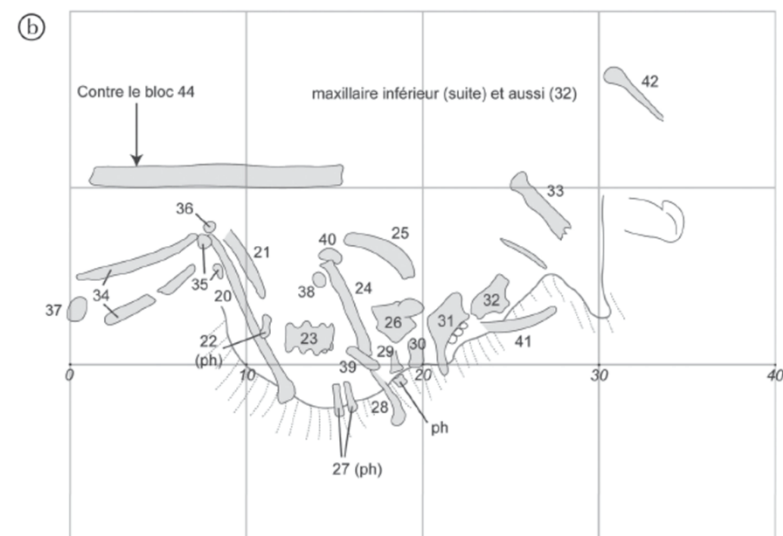
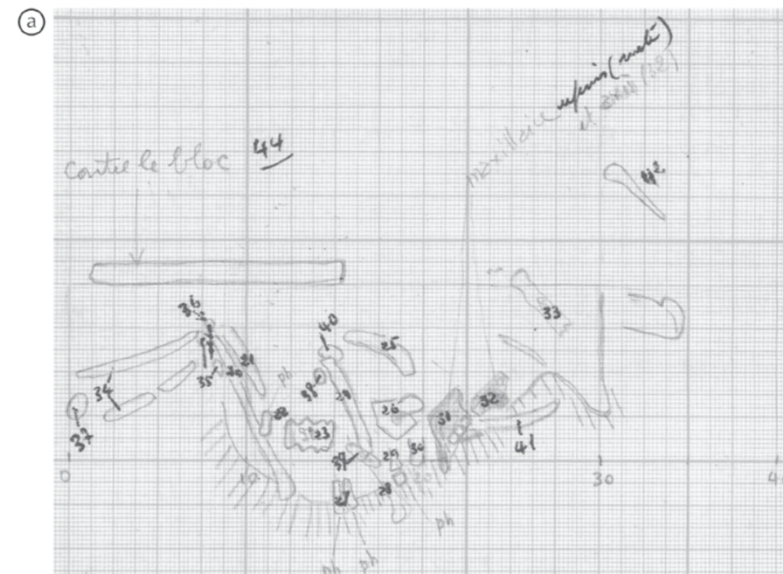
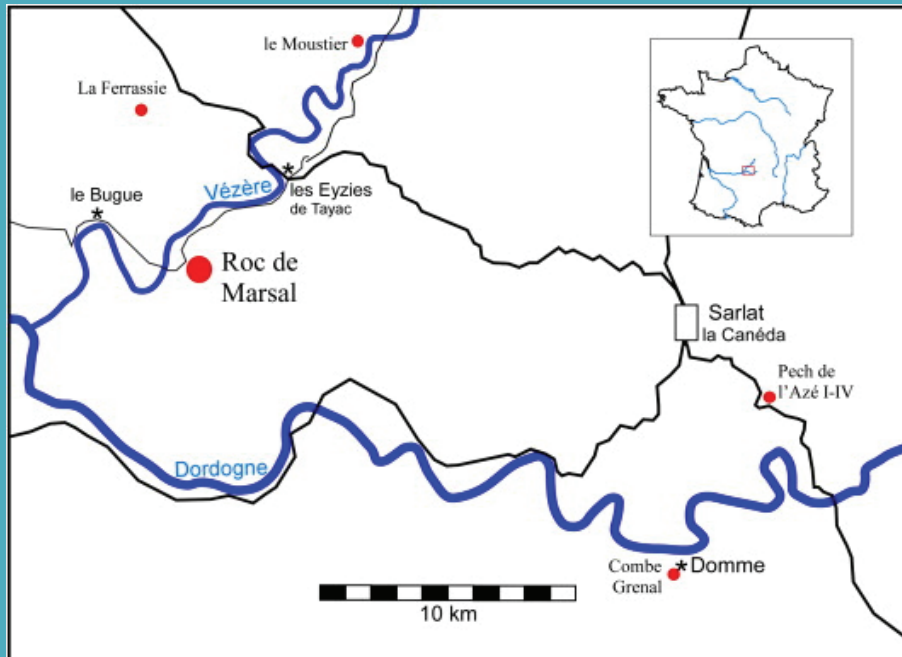
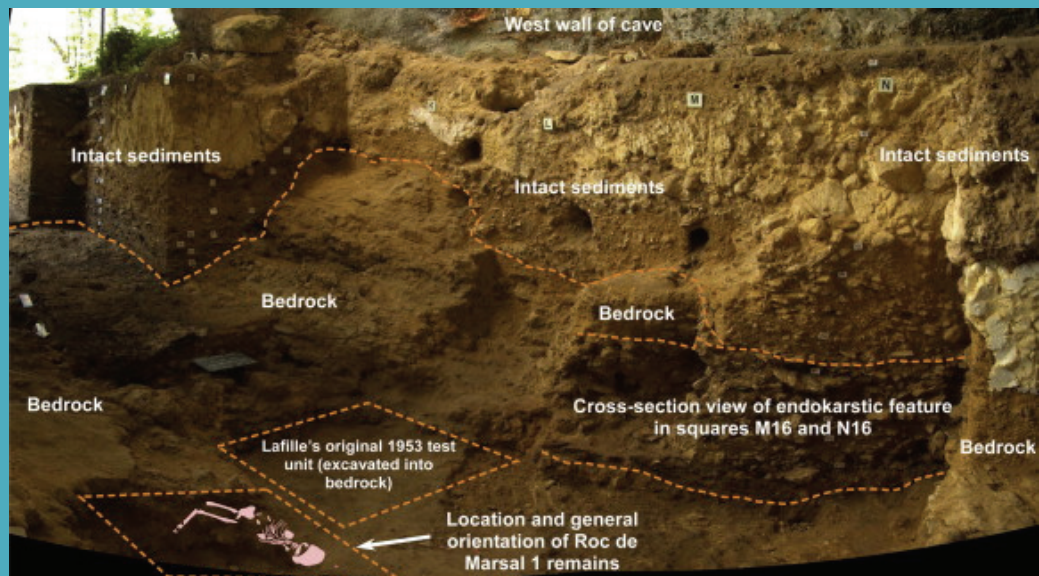
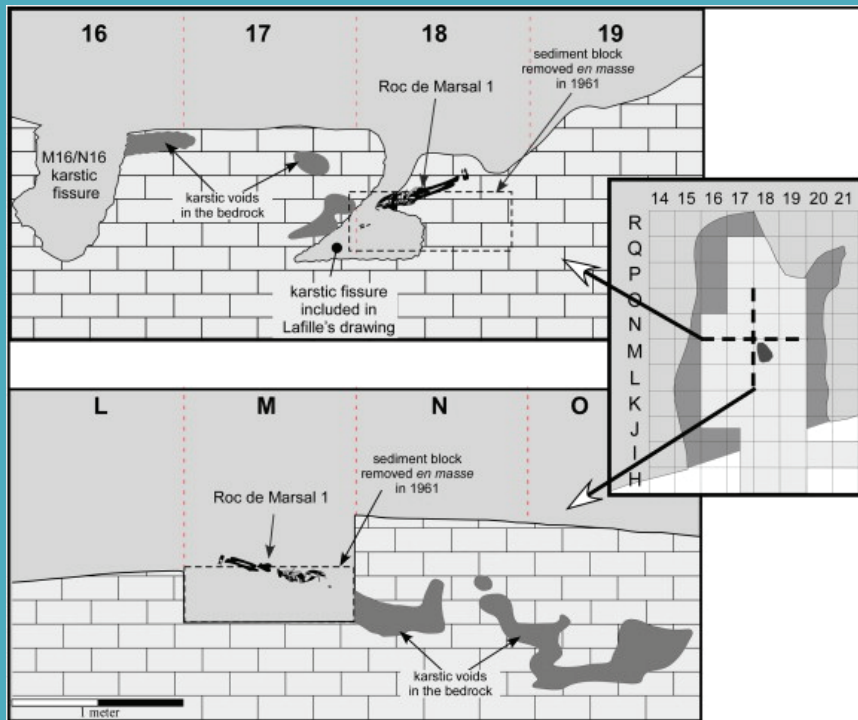

Fig. 4. A. Original drawing no. 2 done in October 1957.
B. An informative retranscription of the same drawing.

Roc de Marsal (Francie)

V roce 1961 nalezen téměř kompletní skelet neandrtálského dítěte v jámě. Recentní revizní studie (Sandgathe et al. 2011) a výzkumy intencionalitu pohřbu zpochybnily.

Amud (Izrael)

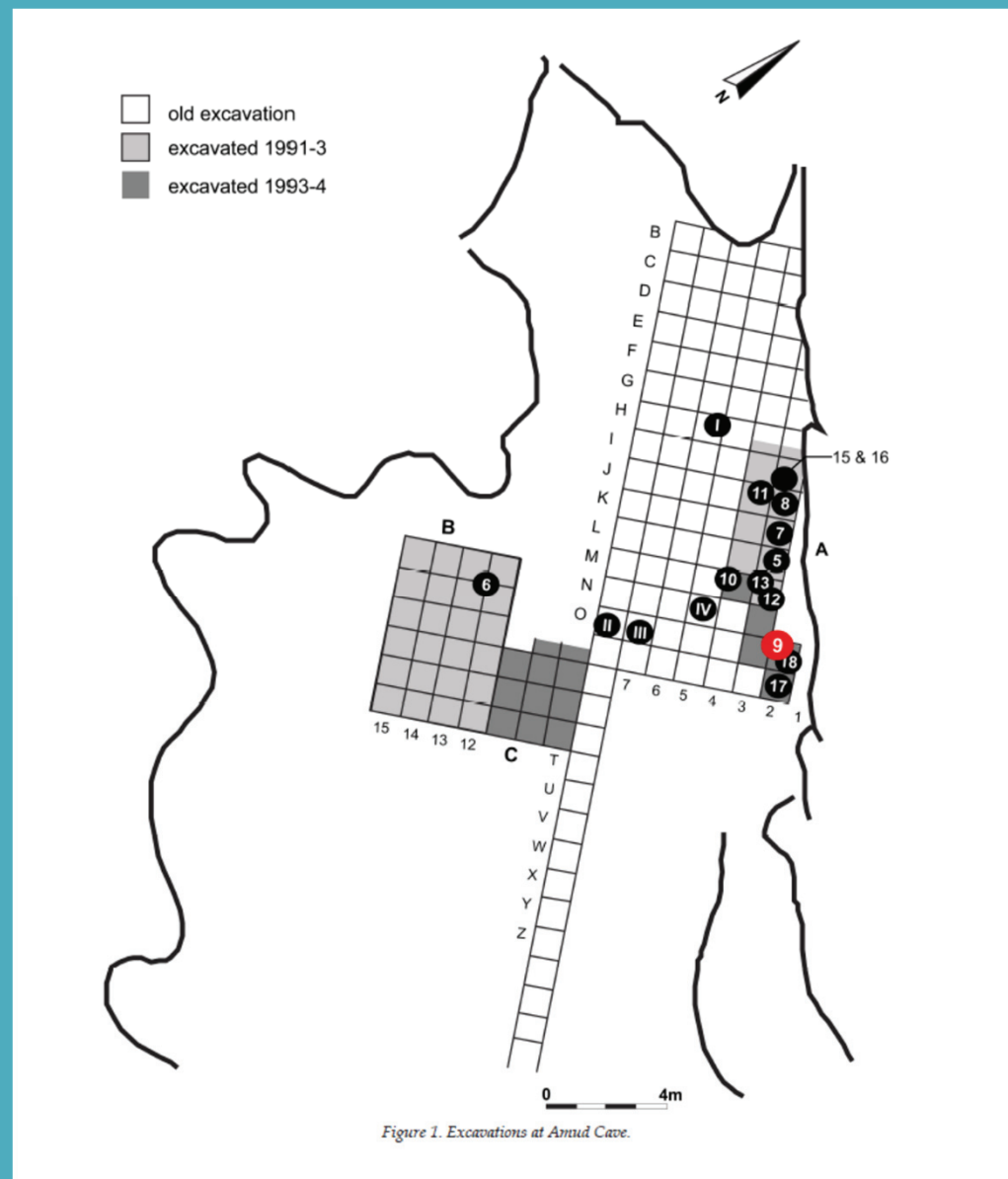
Jeskyňe kde byly dosud objeveny kosterní pozůstatky nejméně 15 jedinců.

Antropologické nálezy jsou datovány pomocí TL mezi 55–47 tisíc let. V roce 1961 zde byl objeven skelet mladého neandertálského muže Amud 1 (asi 25 let), s kompletní lebkou a fragmentárním postkraniálním skeletem. Amud 7 objevený v roce 1991 je pohřeb desetiměsíčního dítěte, u něhož byla nalezena horní čelist jelena jako možný milodar. Další kosterní fragmenty rovněž náležejí převážně dětem.

Amud I – lebka cca 25 letého neandrtálce nalezené spolu částmi postkraniálního skeletu v roce 1961. Kostra byla uložena ve skrčené pozici

Plánek výkopů v jeskyni Amud.

Amud 7 – kostra cca 10 měsíčního dítěte. Je poměrně kompletní a nejsou na ní žádné známky okusu. V pánvi nalezena horní čelist jelena. Uloženo v přirozené prohlubni ve skále.

Amud 9 – distální část pravé nohy neandrtálské ženy.

Kebara (Izrael)

Jeskyně kde byly dosud objeveny kosterní pozůstatky několika jedinců, většinou fragmentární. Nejzachovalejší je skelet Kebara 2, který byl v roce 1983 objeven ve vrstvě XII. Jedná se o skelet neandertálského muže uloženého na zádech v zahloubené jámě, protínající starší sídelní horizonty. Datování pomocí TL je 61–59 tisíc let. Kamenné artefakty a fauna v zásypu jámy jsou běžným obsahem sídelních vrstev.

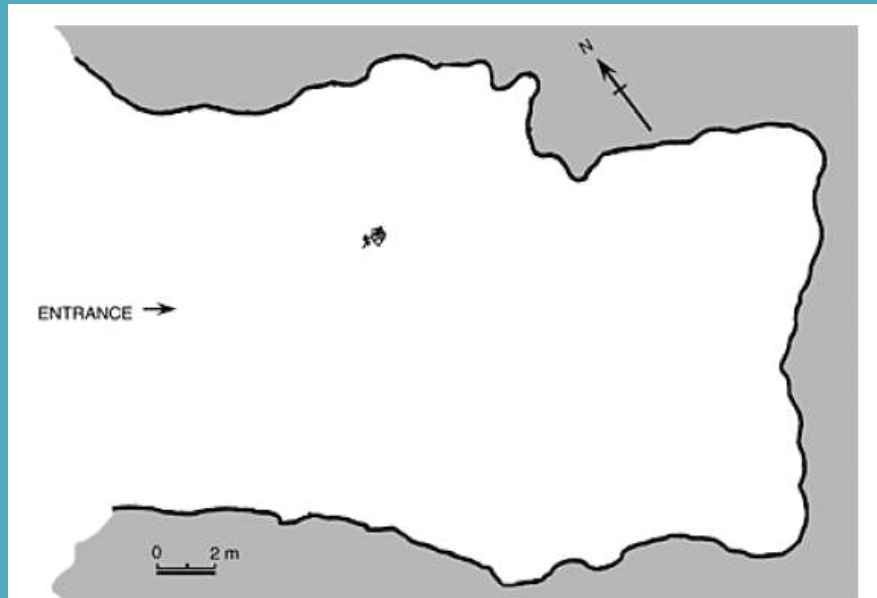
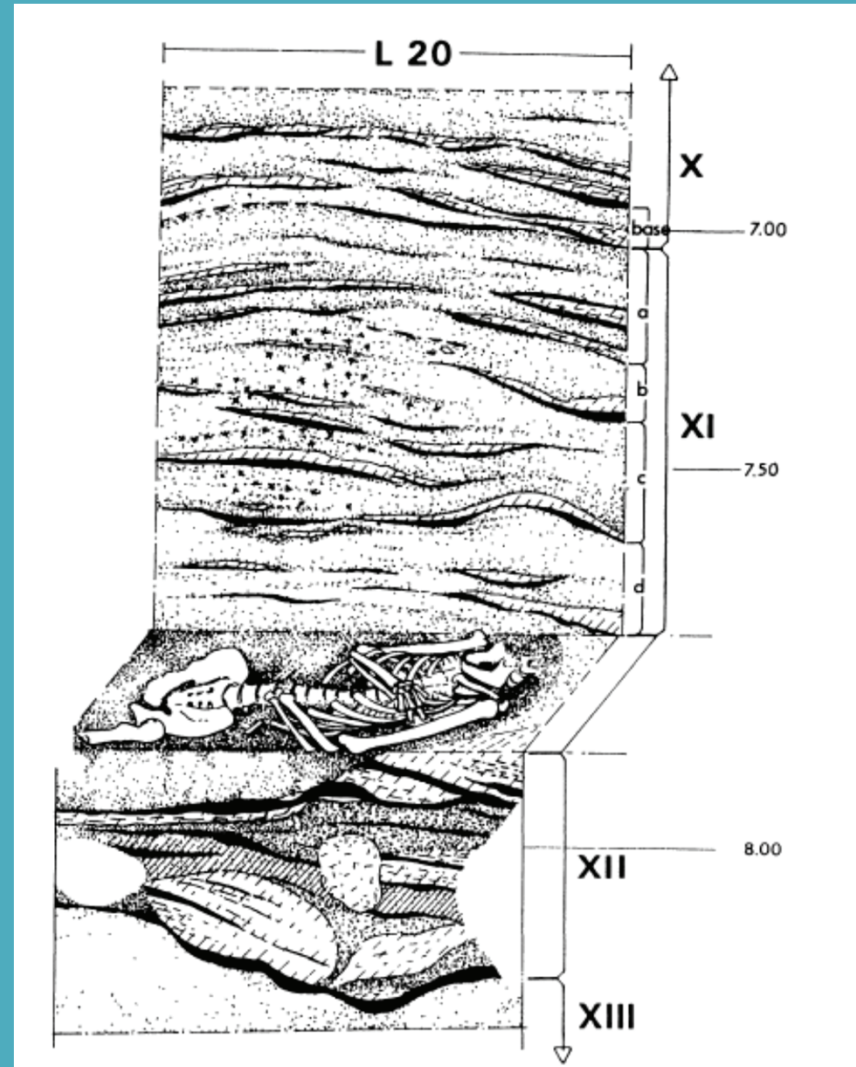
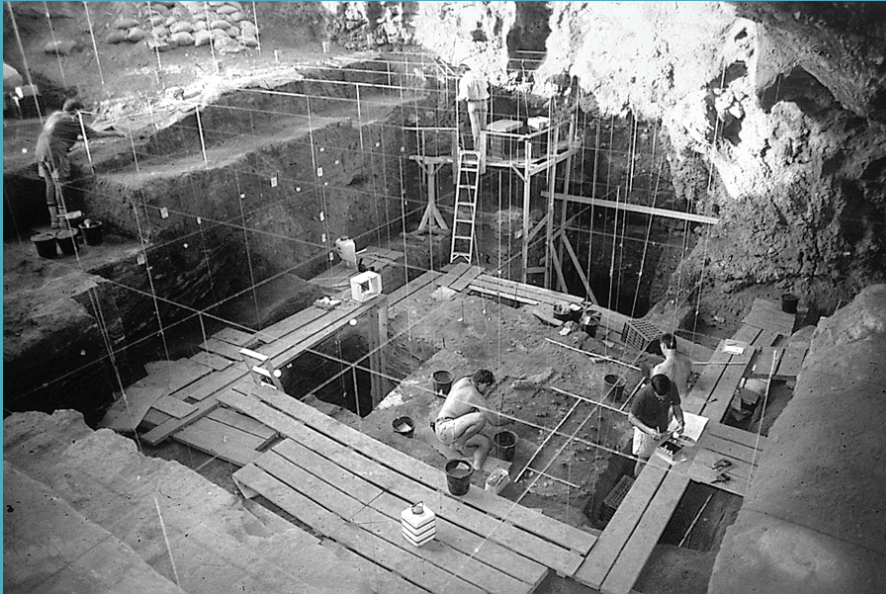
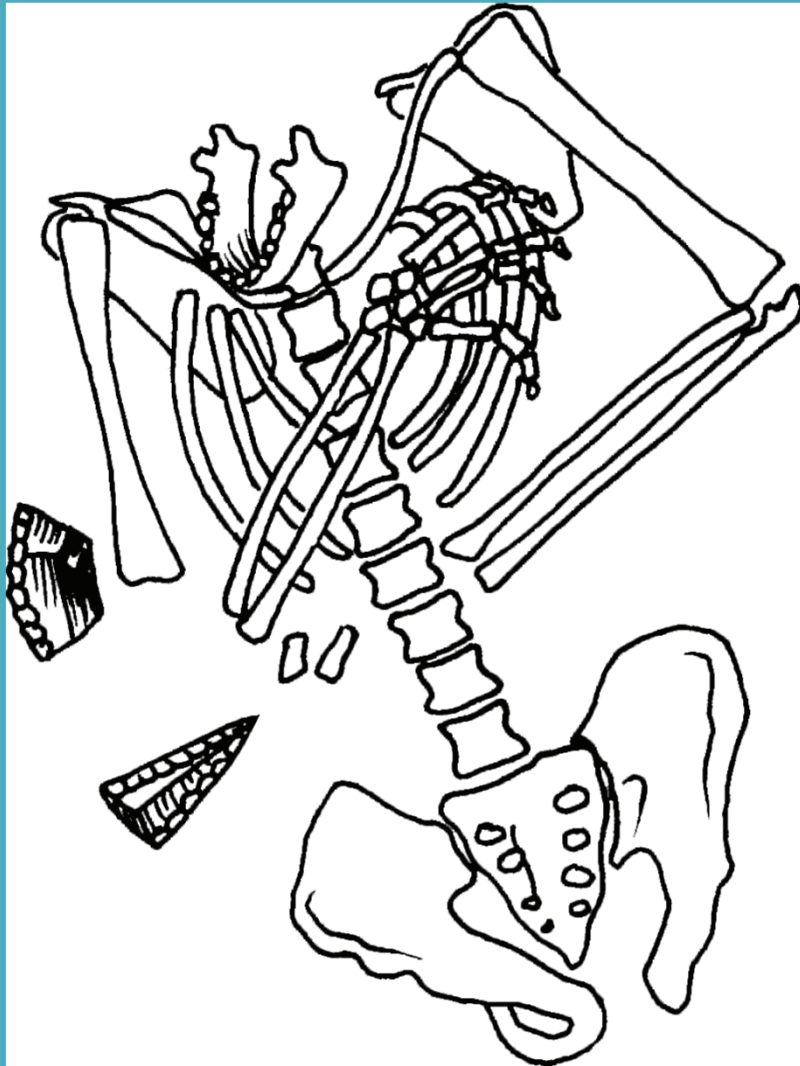

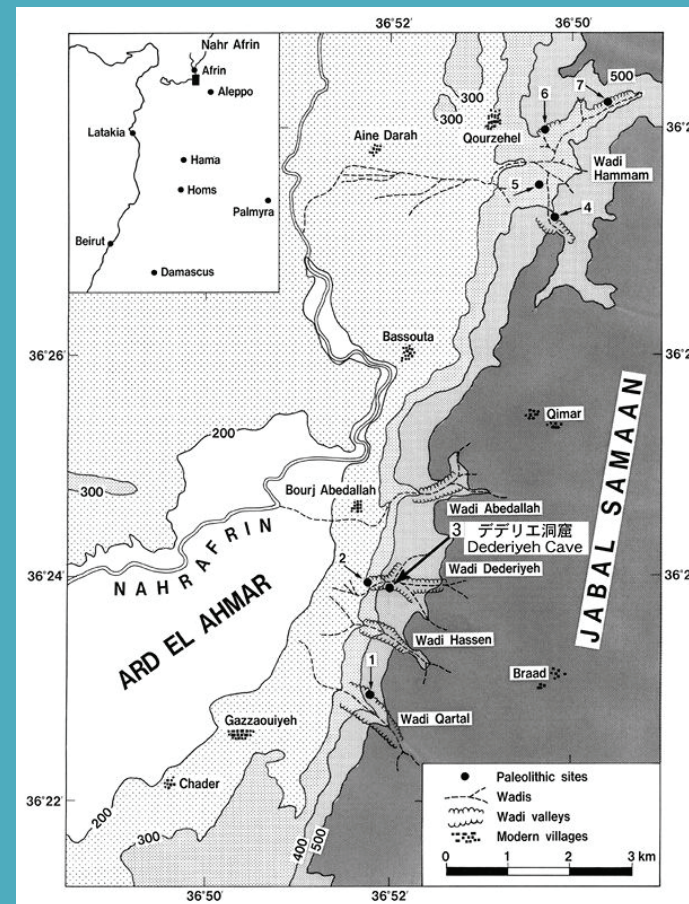
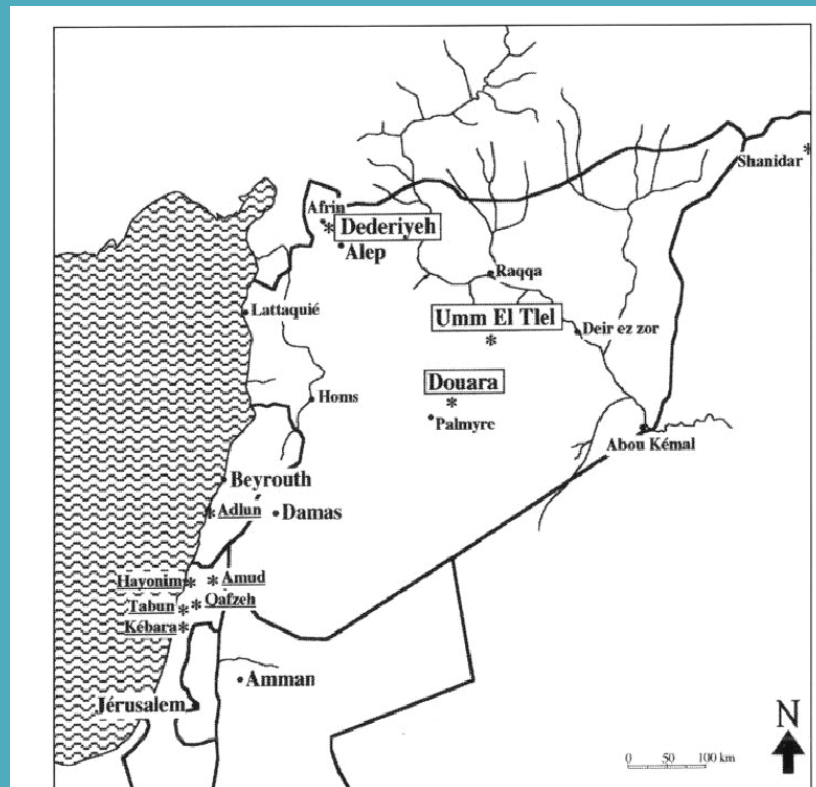
Figure 3 The Kebara KMH2 adult male burial, after Bar-Yosef et al (1992)

Skelet neandertálského muže (Kebara 2) má dochovaný trup včetně pánve, pokrčených horních končetin, jazyky a dolní čelisti s M3. Chybí mozkovna a podstatné části dolních končetin.

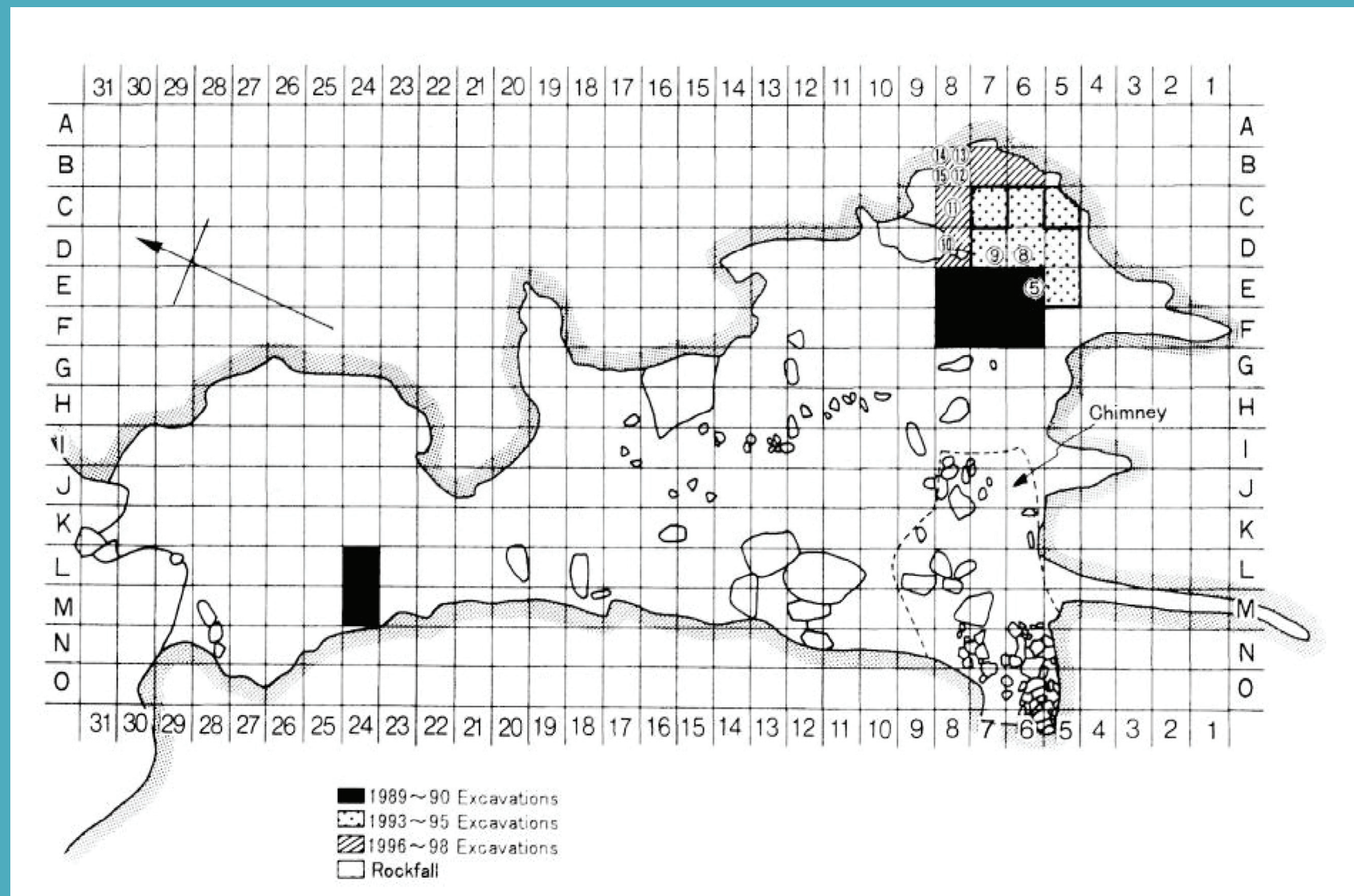
Dederia (Sýrie)

V roce 1993 byl v této jeskyni objeven skelet neandertálského dítěte, asi dvouletého, v anatomické poloze. Industrie v kulturní vrstvě náleží moustérienu. V roce 1997 a 1998 byl nalezen neúplný skelet dalšího dítěte a fragmenty skeletu dalších jedinců.

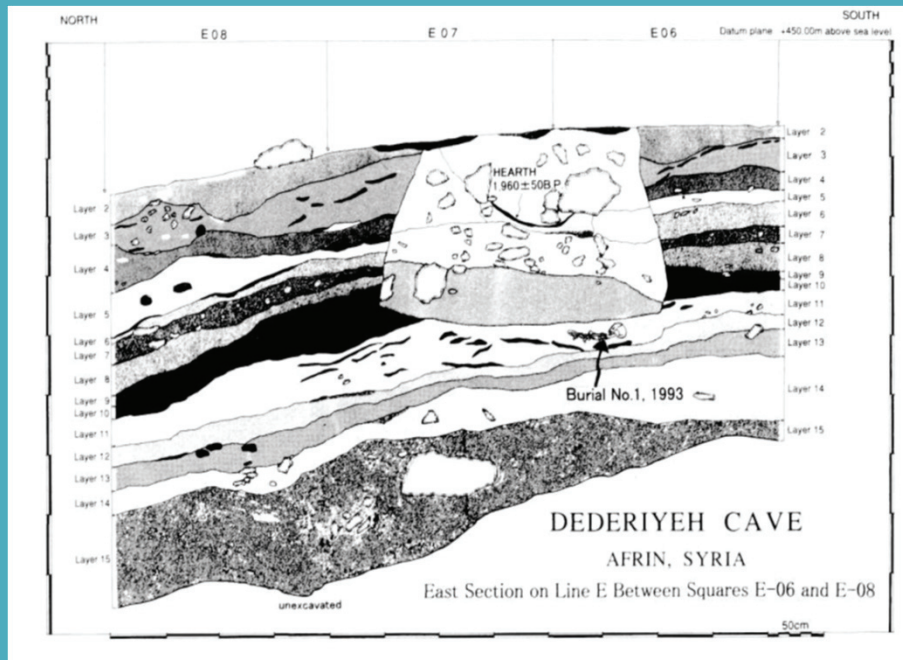

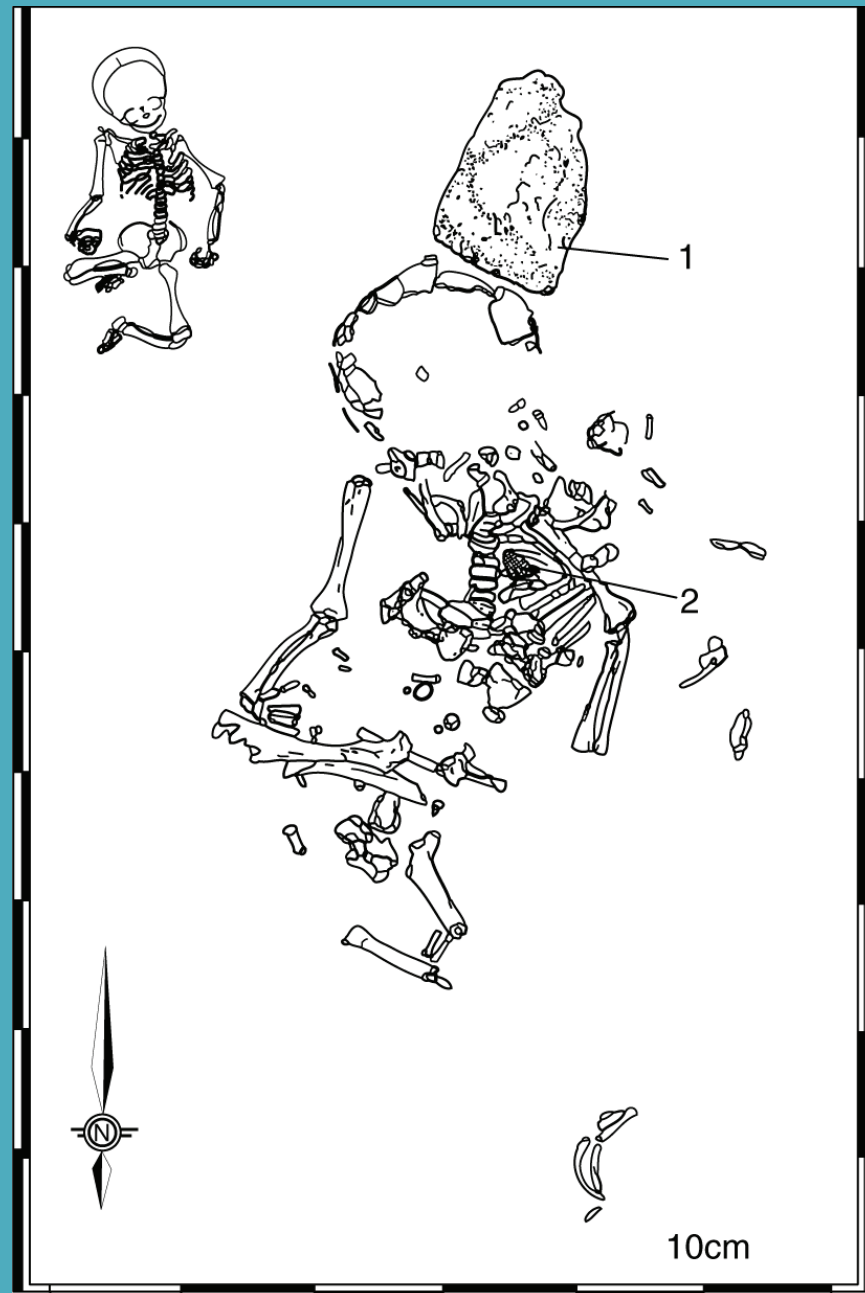
Velká jeskyně 15 m široká 8 m vysoká a cca 50 m dlouhá. Kromě hlavního vchodu má v zadní části vchod přirozený komín o rozměrech 5 x 10 m, kterým do jeskyně proudí světlo.

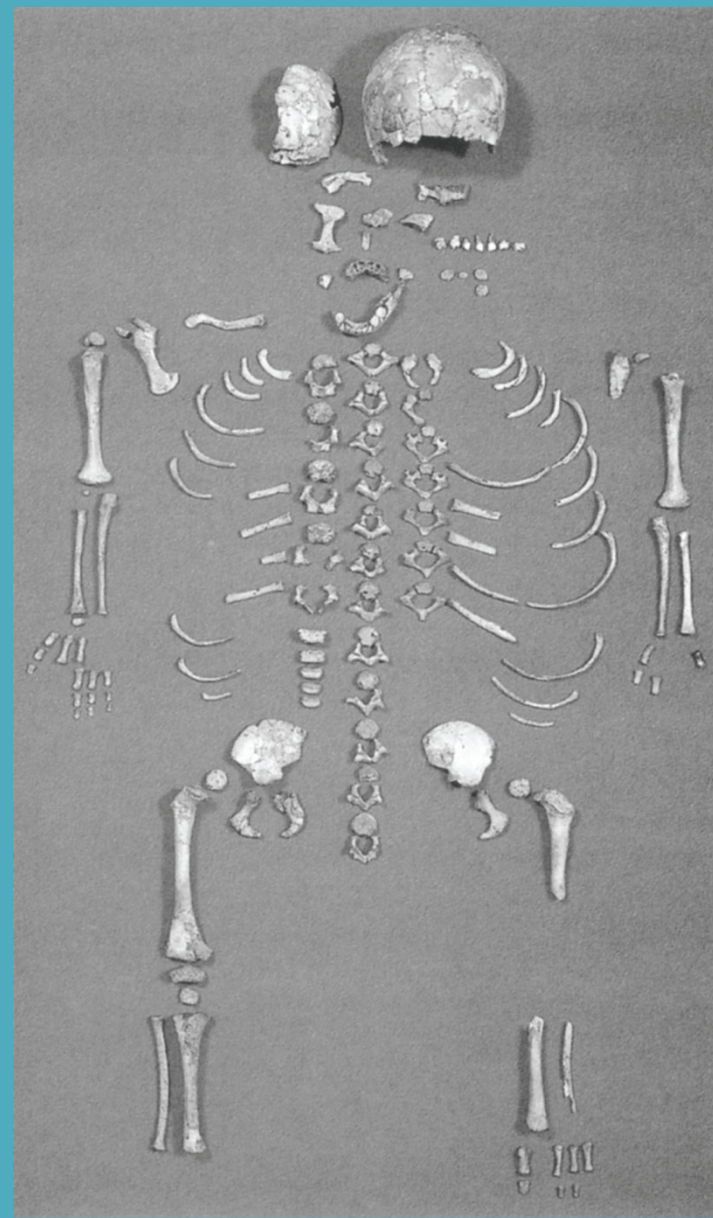

Plánek výzkumů probíhajících v letech 1989 až 1998. Číslo 5 představuje skelet Dedería 1 a číslo 10 skelet Dedería 2.

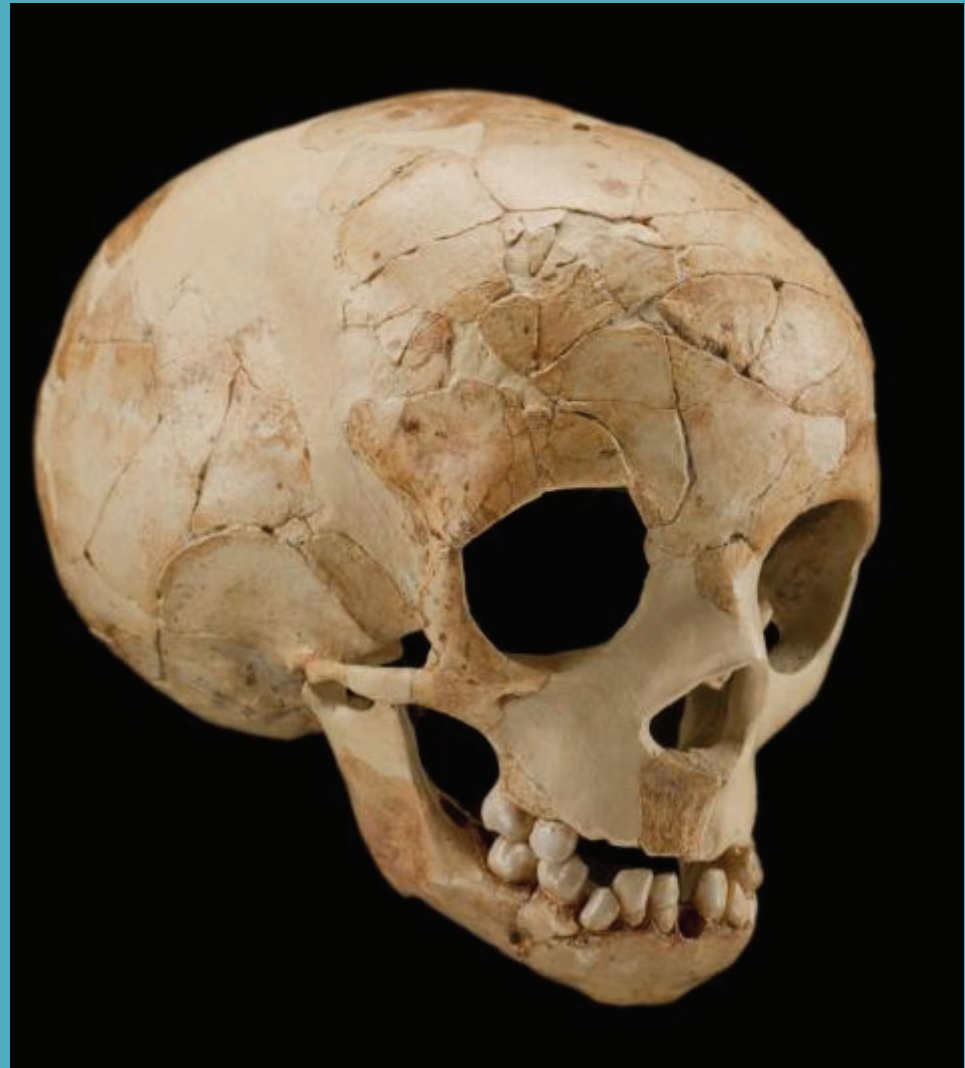

Profil vrstev v jeskyni Dedería s vyznačením polohy skeletu Dedería 1 objeveného v roce 1993 ve vrstvě 11.

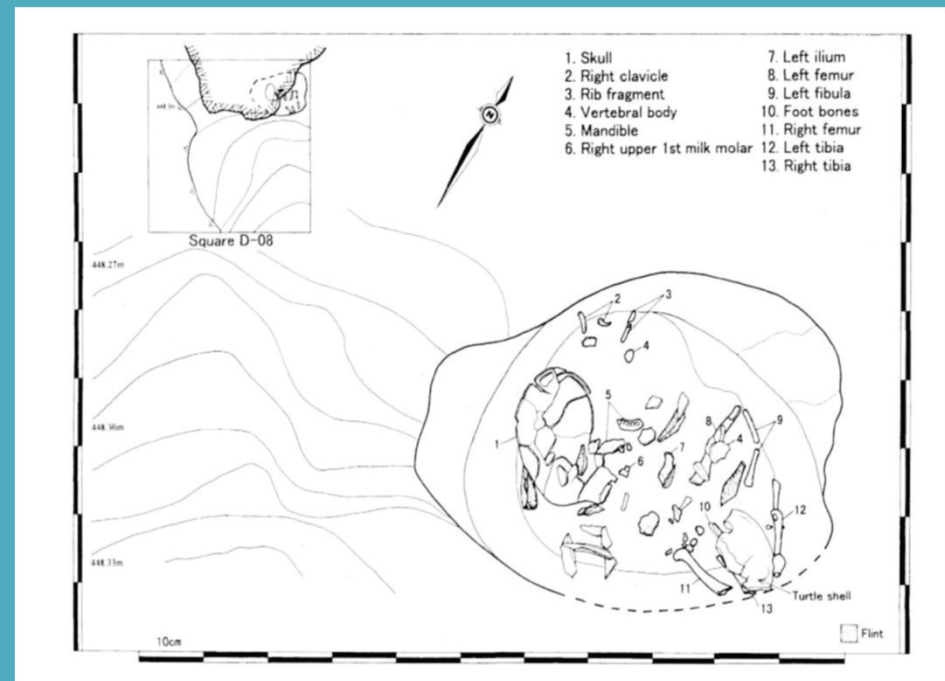
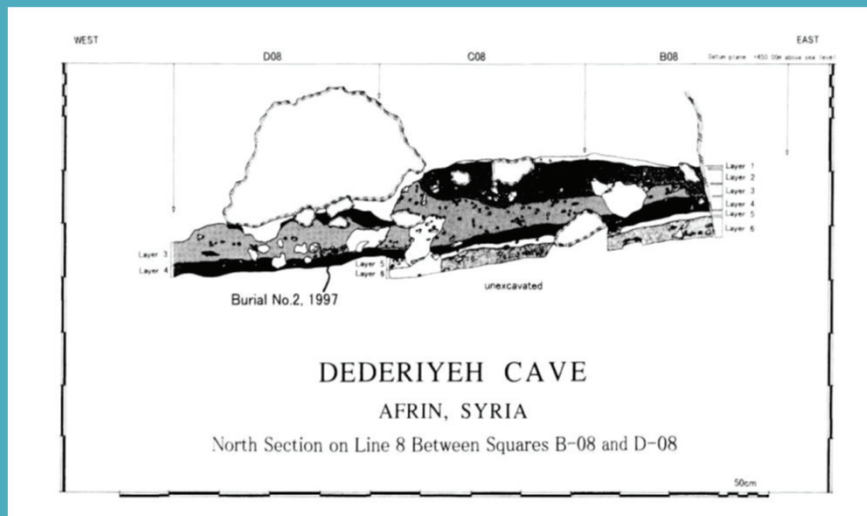

Skelet neandertálského dítěte Dederia 1 in situ a po vyzvednutí a očištění.

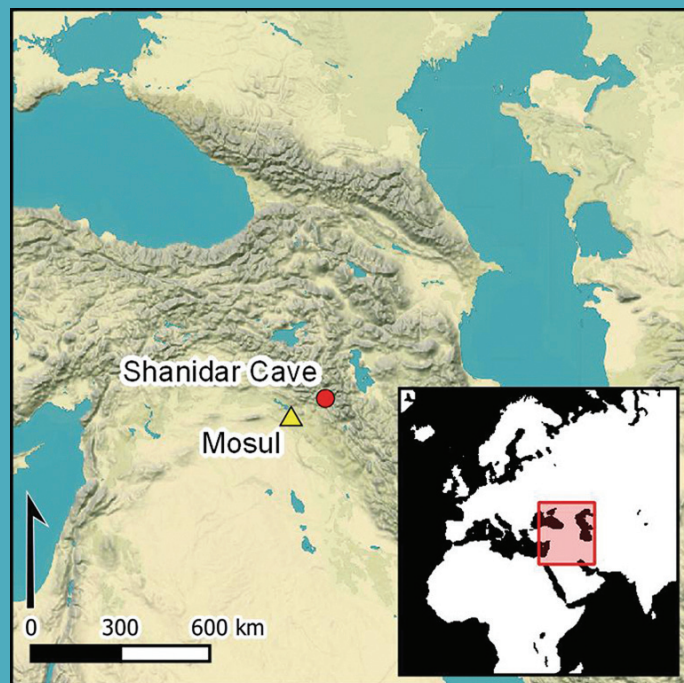
Rekonstrukce skeletu a lebky Dedería 1

Fragmentální skelet neandertálského dítěte Dedería 2, objevený v roce 1997.

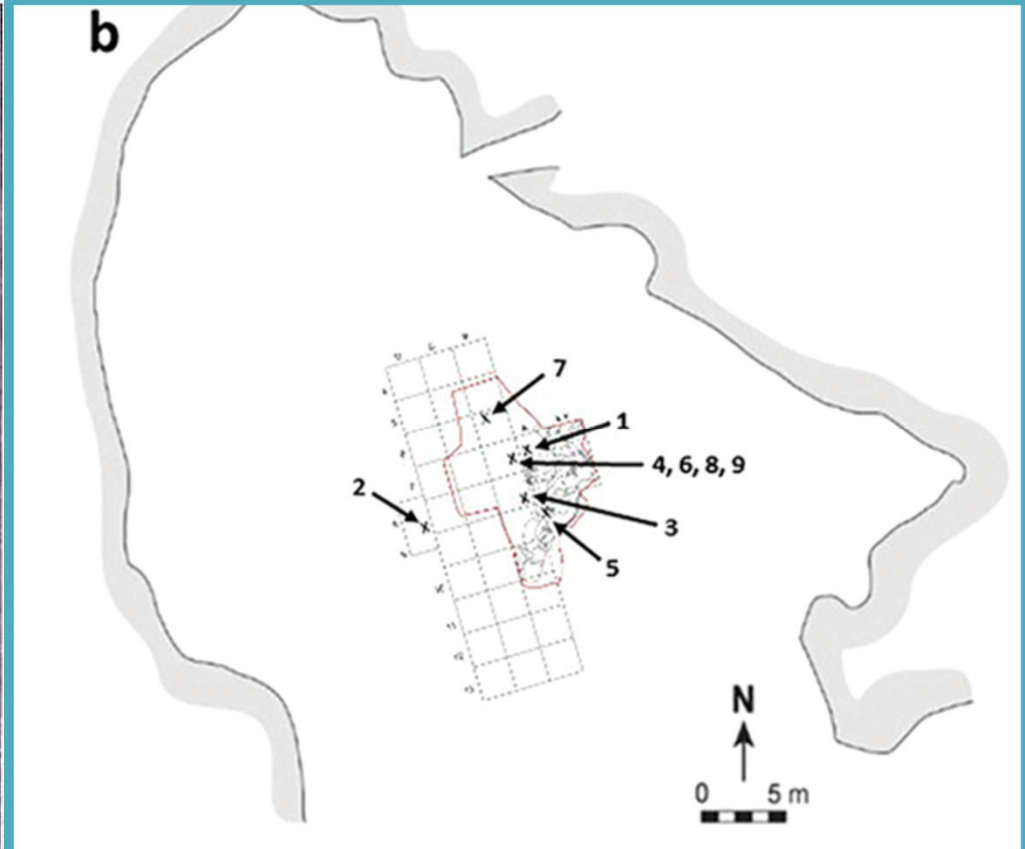
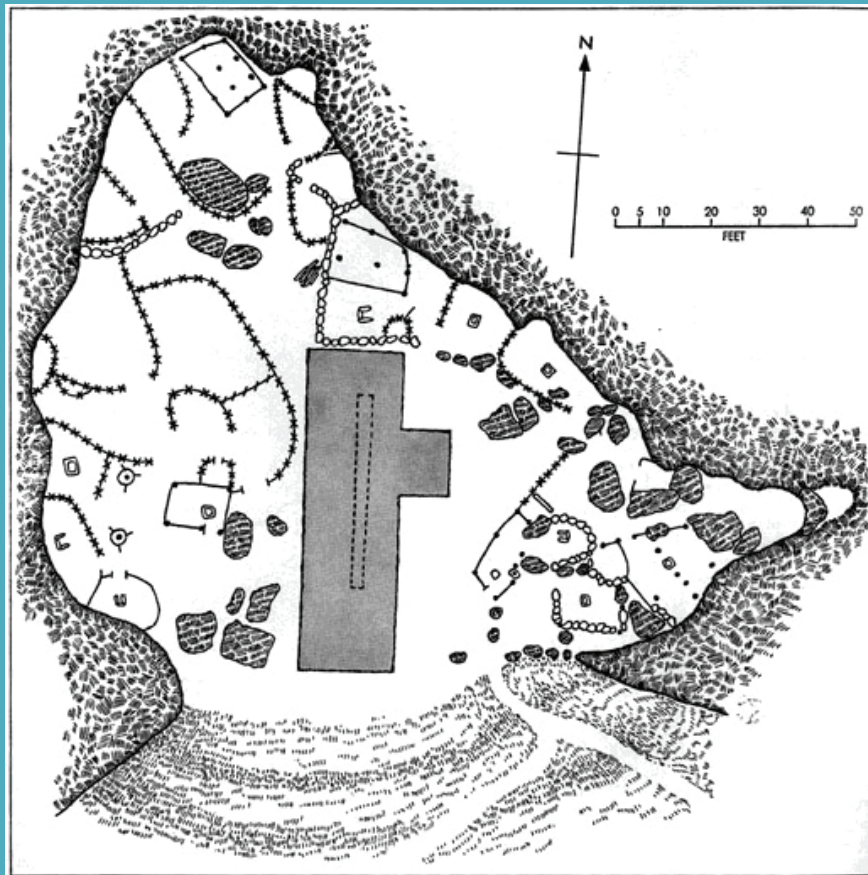
Šanidar (Irák)

Kosterní pozůstatky 9 neandertálců (7 dospělých, 2 děti) pocházejí z různých vrstev a člení se do dvou hlavních chronologických skupin. Ve starší skupině (minimálně 60 tisíc let) byl nalezen muž (Sh 4) uložený přes dvě ženy (Sh 6 a 8), pod nimiž bylo dítě (Sh 9). Mladší skupina (Sh 1, 3, 5) je datována radiokarbonem před 46 tisíci let. Způsob úmrtí a depozice těl je ovšem nejistý. Někteří byli zřejmě zabiti řícením stropu jeskyně, jindy se uvažuje o tom, že kamenný zával měl chránit pohřbená těla před šelmami. Podle pylové analýzy mohl být hrob muže záměrně zasypán květy. Pokud předpokládáme záměrnost, pak depozice květin nemusí mít význam estetický či symbolický, ale snad i léčebný.

Výzkumy v jeskyni probíhaly pod vedením Ralpha Soleckého mezi lety 1951 až 1960. Odkryl plochu cca 20x6 m až do hloubky max 14. metrů pod současný povrch.

Plánek Soleckého výzkumu s vyznačenými polohami nalezených jedinců.

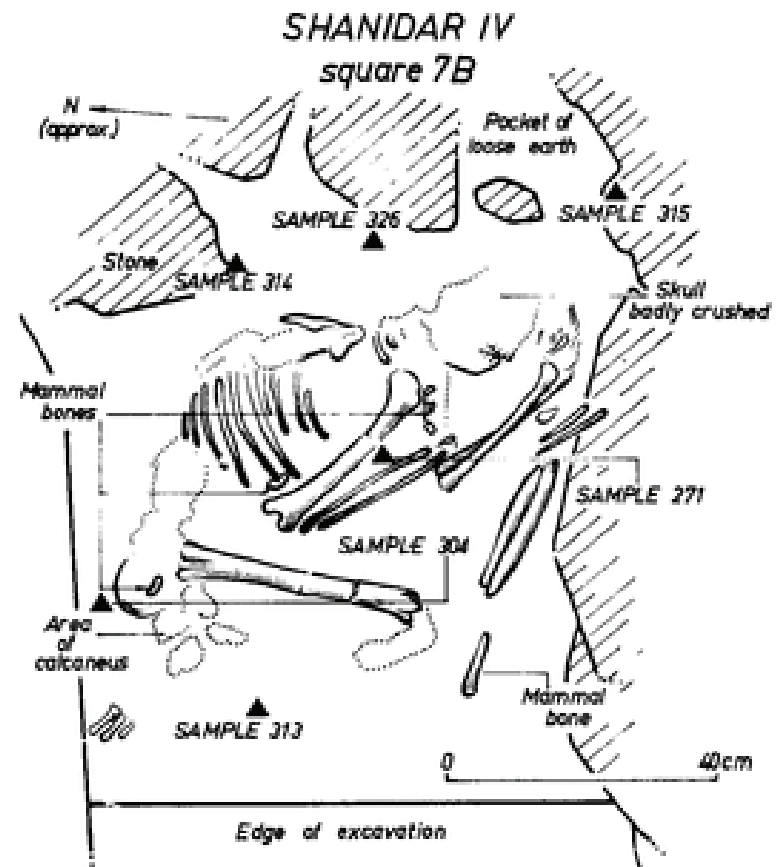

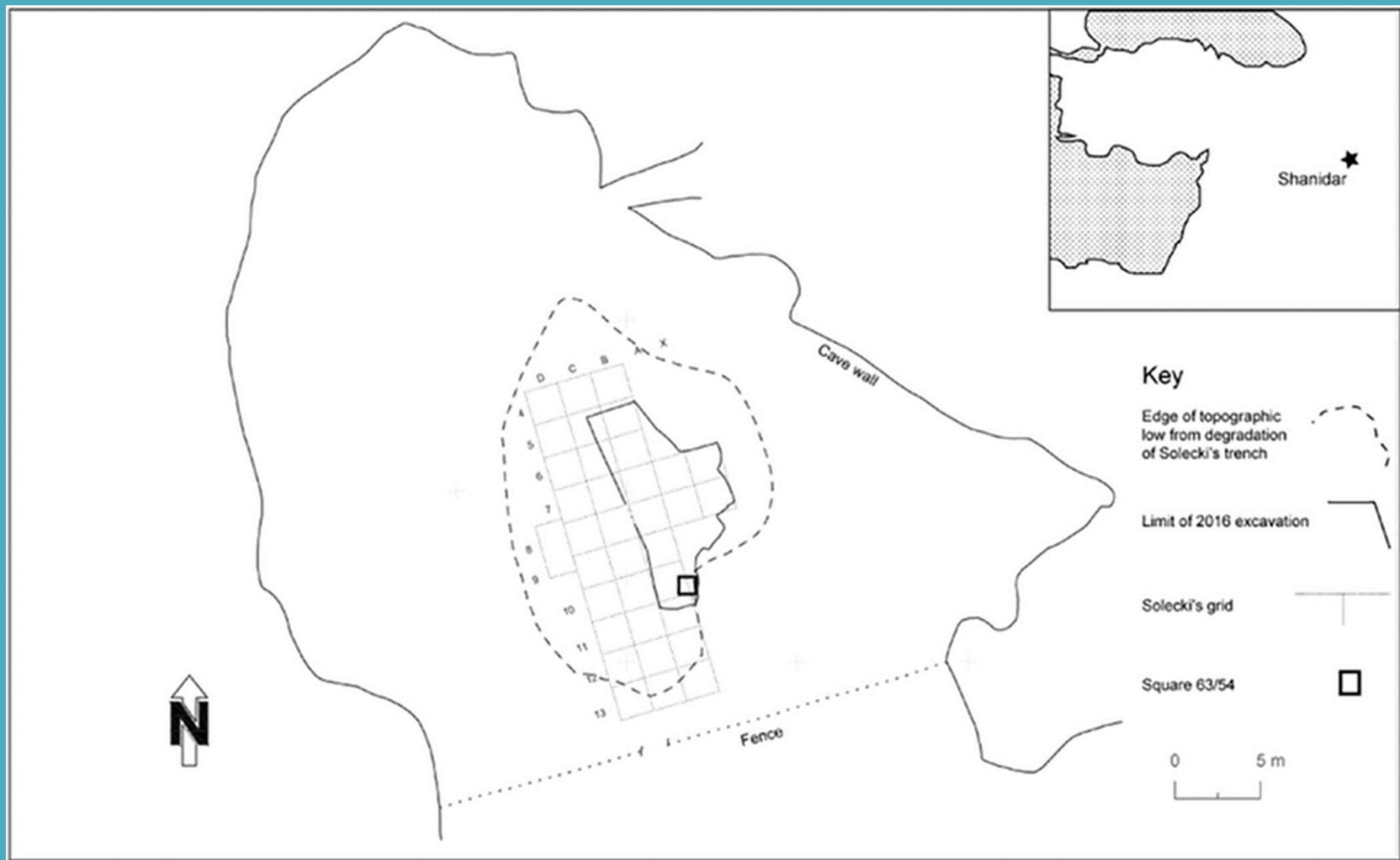
Fig. 1. Shanidar IV, as exposed in the niche of stones in Shanidar cave, northern Iraq; (left) photograph; (right) diagram. The long bones to the upper right of the skeleton belong to another Neanderthal, Shanidar VI. [Photograph courtesy of Ralph Solecki]

SCIENCE 101 100

Nejznámější je pohřeb Šanidar 4, při jehož analýze byla nalezena pylová zrna kvetoucích rostlin (květinový pohřeb).

Malířská rekonstrukce květinového pohřbu v Šanidaru.

Od roku 2014 nové výzkumy v jeskyni Šanidar. Nalezena další část skeletu neadertálce.

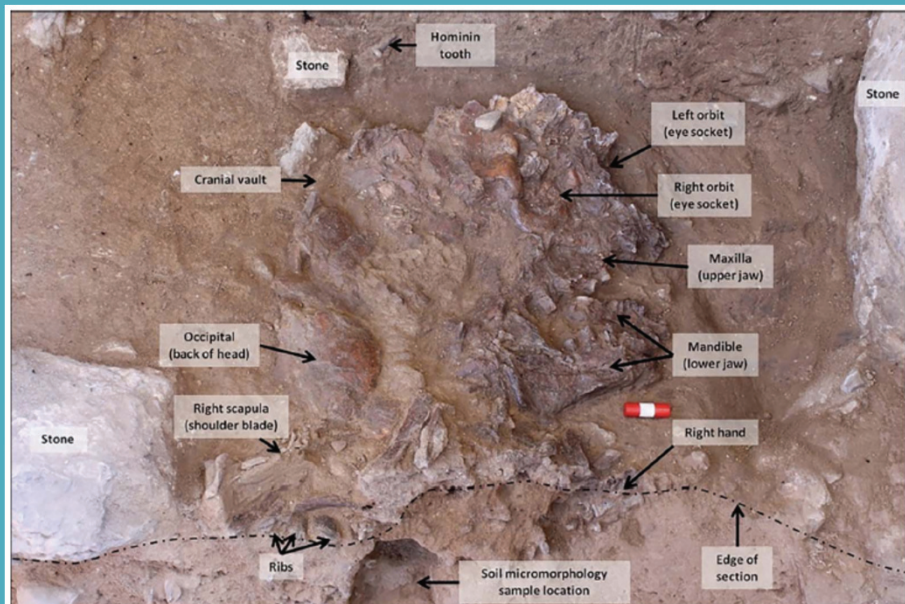

Figure 5. Excavated skull in situ; north is to the left of the image; scale is 30mm (photograph by G. Barker).

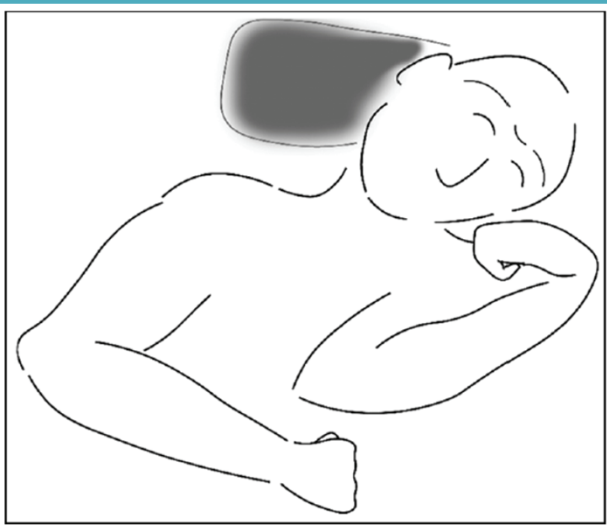

Figure 8. Reconstruction of the possible burial position of the new Neanderthal remains from Shanidar Cave; the stone behind the head is shown in grey (illustration by E. Pomeroy).

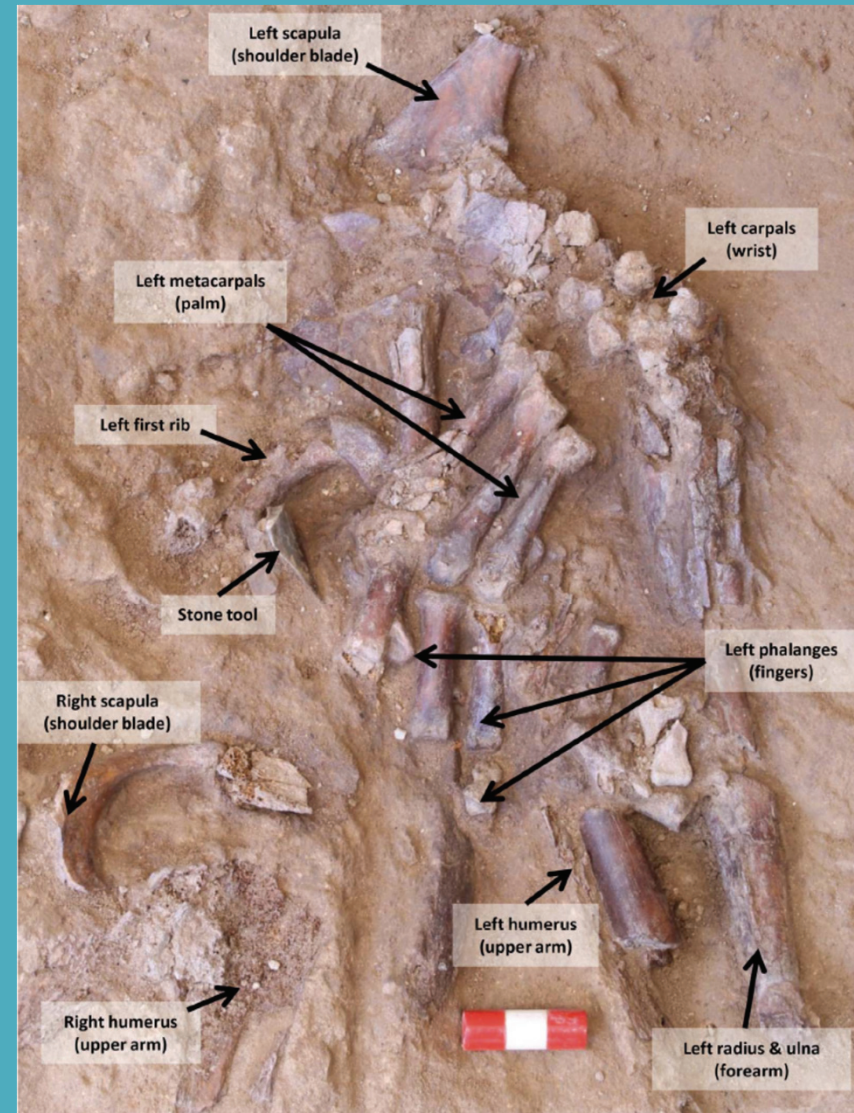

Figure 6. The upper body and left arm remains that lay beneath the skull; north is to the left of the image; scale is 30mm (photograph by G. Barker).

Figure 7. a) The lithic (indicated by white arrow) sitting inside the curvature of the first left rib and near the left hand of the new Neanderthal remains; looking north-east; scale = 0.10m (photograph by R. Lane, from photogrammetry model of the excavations); b) detail of the lithic, scale = 10mm (photograph by T. Reynolds).

U skeletu nalezen kamenný artefakt. Ačkoliv byly nálezy artefaktů v této vrstvě velmi vzácné, což by podporovalo hypotézu o milodarech, nelze na základě tohoto nálezu rozhodnout.

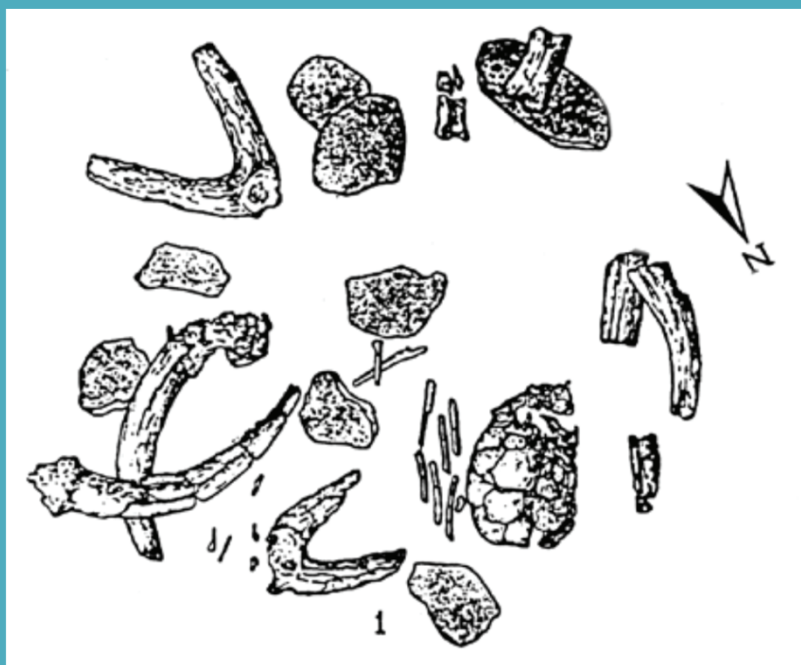
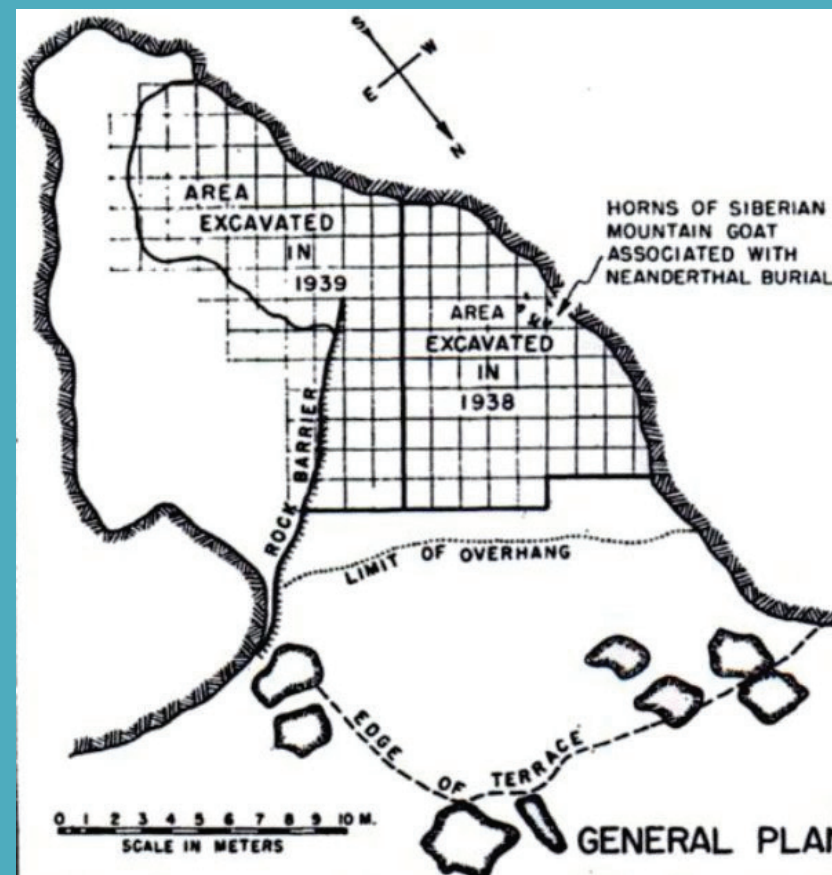
Tešik-Taš (Uzbekistán)

V roce 1938 zde A. P. Okladnikov objevil kostru asi osmiletého až devítiletého neandertálského chlapce. V kontextu kostry rekonstruoval ideální kruh z dvojic rohů kozorožce. Následné revize výzkumu však záměrnost uložení rohů odmítají.

46

M. GLANTZ ET AL.

Plán exkavací s vyznačením místa nálezu skeletu.

Kresebná rekonstrukce nálezu je dnešními badateli odmítaná jako subjektivní vize objevitele.

Pohřby anatomicky moderního člověka ve středním paleolitu

Ze středního paleolitu známe i pohřby anatomicky moderního člověka, které se nacházejí na Předním východě v týchž mikroregionech jako neandertálské pohřby. Co se týče formálních známek pohřbu, tak se nijak od neandertálských pohřbů neodlišují.

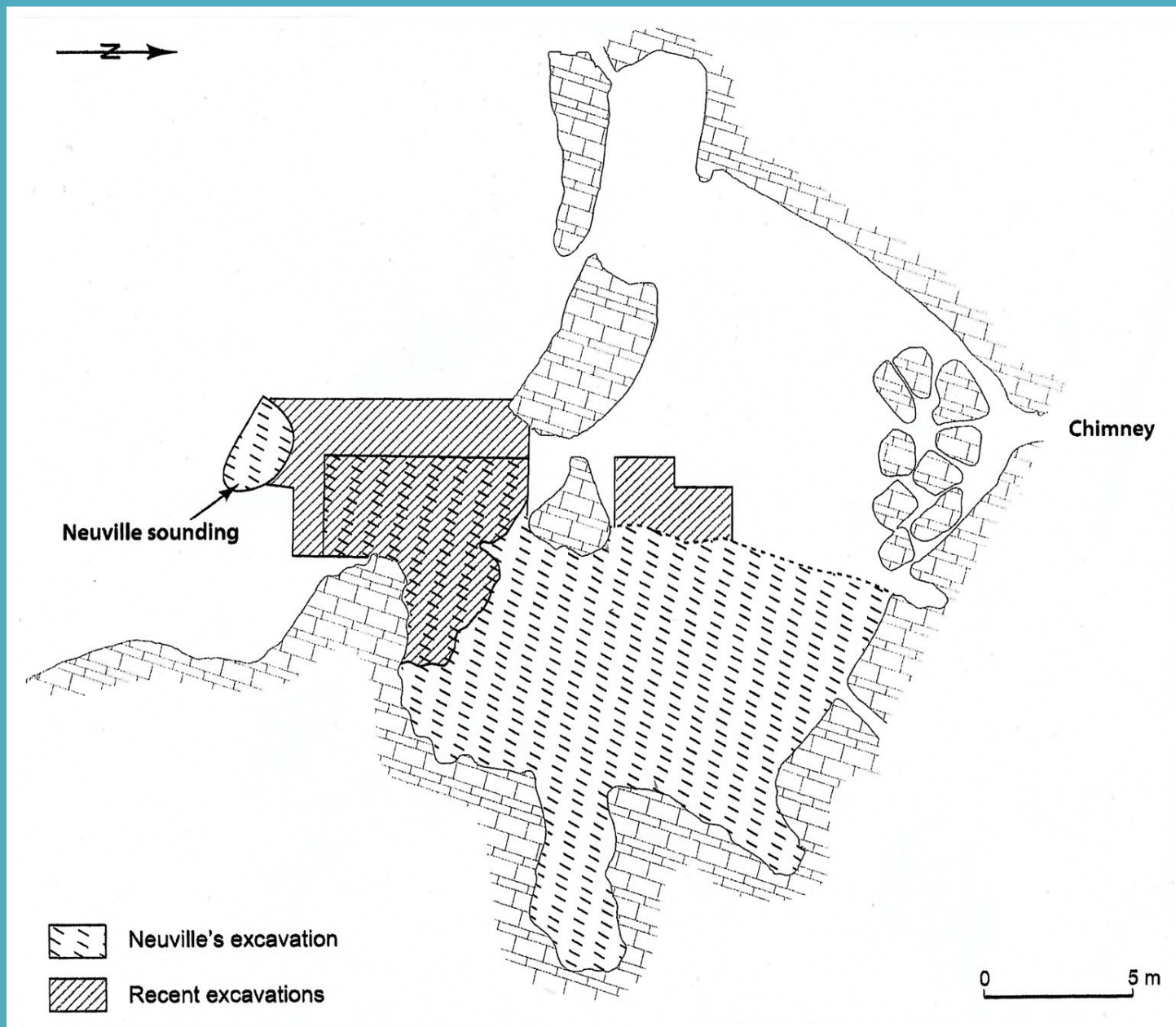
Qafzeh (Izrael)

V této jeskyni byly nalezeny pozůstatky více než 20 anatomicky moderních jedinců z různých moustérských vrstev (XV, XVII, XXII), datovaných pomocí TL před 92 tisíce let a ESR před 96–115 tis let. Nejkompletnější jsou jedinci Q9 (žena) a Q6 (muž), ostatní skelety jsou neúplné až fragmentární. Dále byl nalezen soubor dětí, počínaje plodem, respektive novorozencem, až po věk 13–14 let. Žena Q9 ležela ve skrčené poloze na levém boku a jedno z dětí bylo přímo pod jejími lýtky. U pohřbu Q11 byly přiloženy parohy jelena.

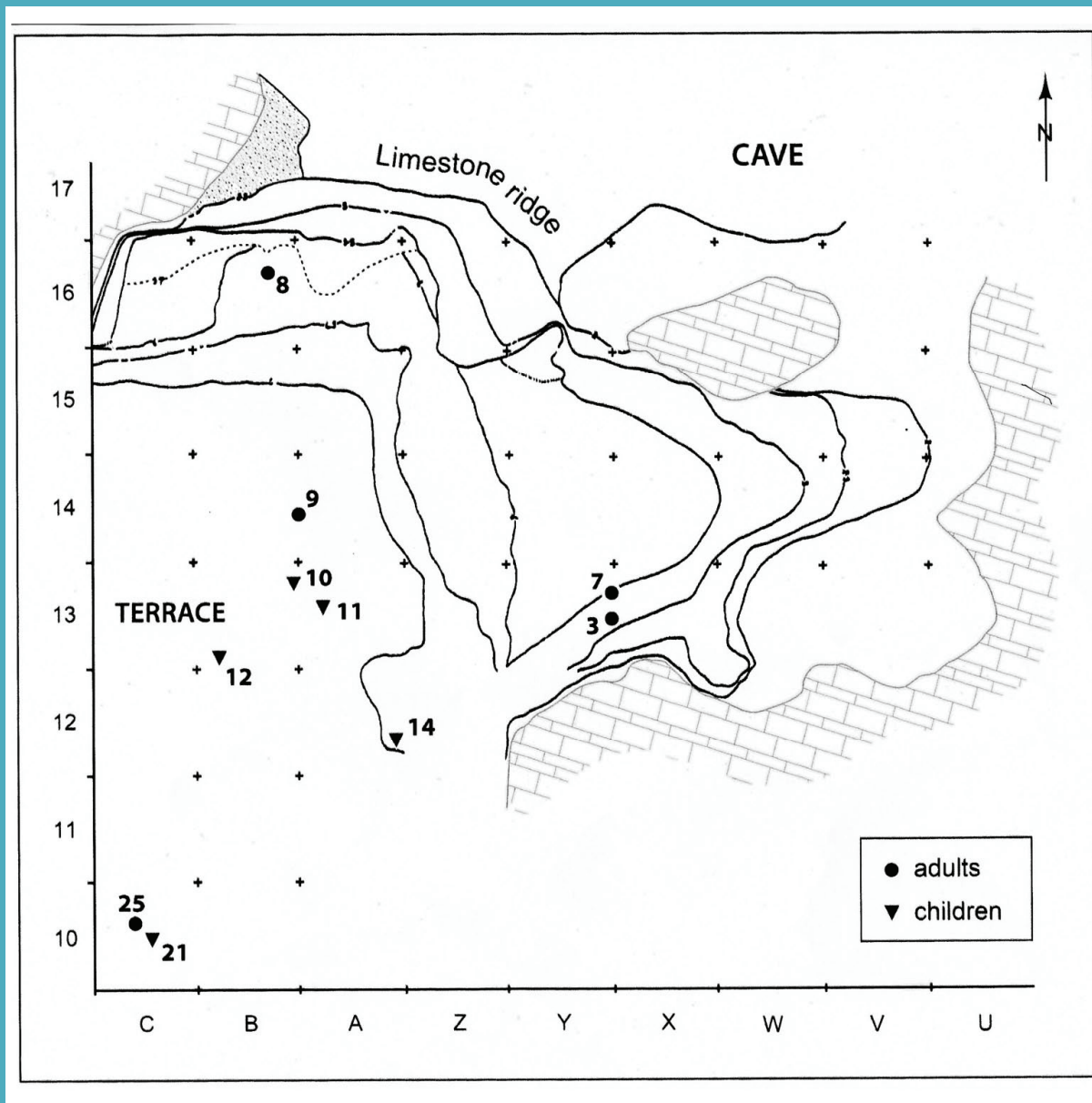

Jeskyně Qafzeh se nachází 220 m nad mořem jihovýchodně od Nazaretu. Její hlavní komora měří 27x17 metrů a ven se otevírá skrze 5 metrů široký portál.

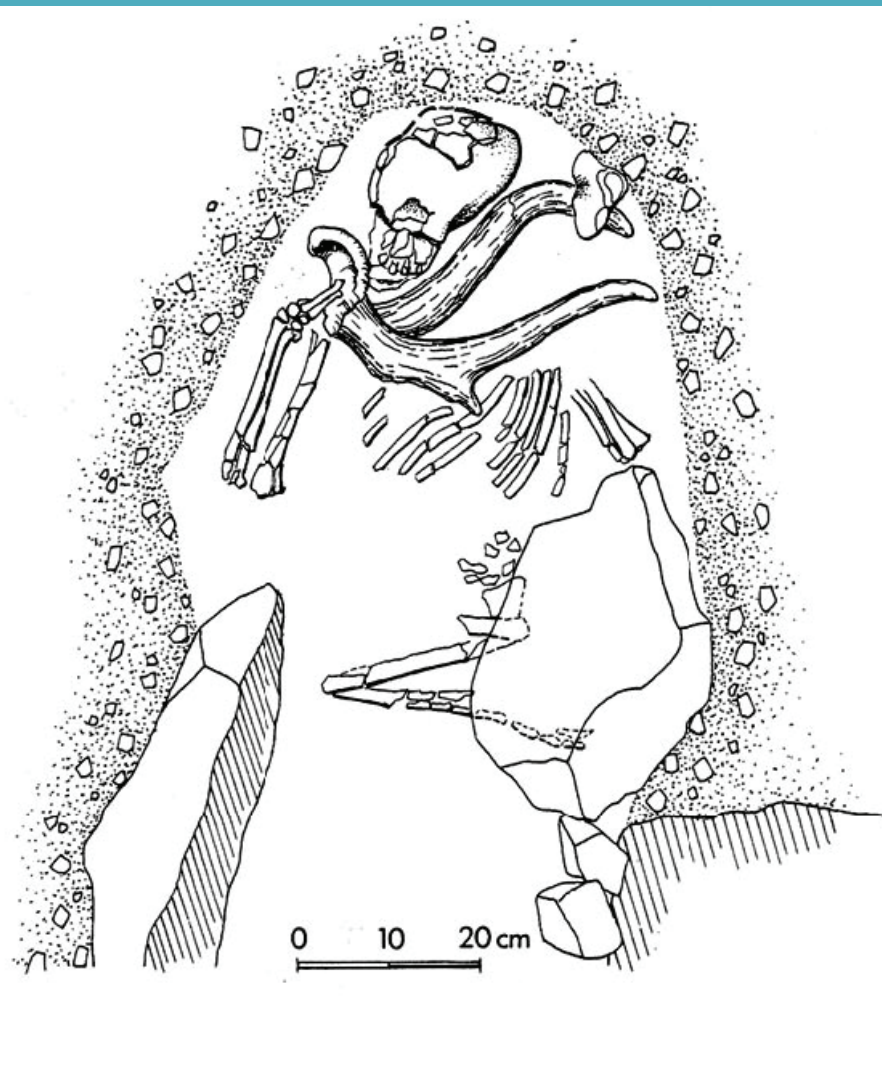
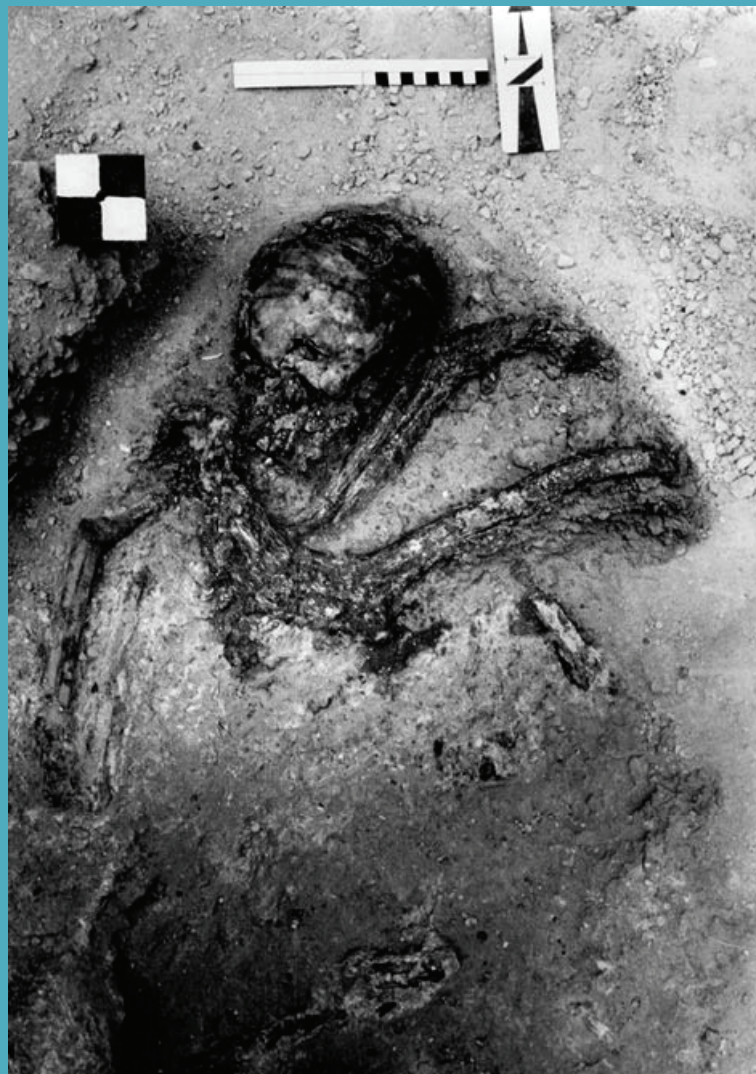
Plán druhé fáze výzkumů probíhající v letech 1965 až 1979.

Plánek jeskyně s vyznačenými nálezy skeletů. Nejdůležitější jsou čísla 9 až 11.

Rekonstrukce dvoujhrobu Qafzeh 9 a Q 11. Jedná se o skelety ženy a dítěte nalezené v roce 1967. Indicie nasvědčují záměrnému pohřbu do jednoho připraveného prostoru (hrobové jámy). Skelety byly pohřbeny společně a patrně intencionálně překryty vrstvou sedimentu.

Dětský skelet Qafzeh 11 objevený v roce 1969. Ke skeletu byly patrně záměrně přiloženy parohy jelena.

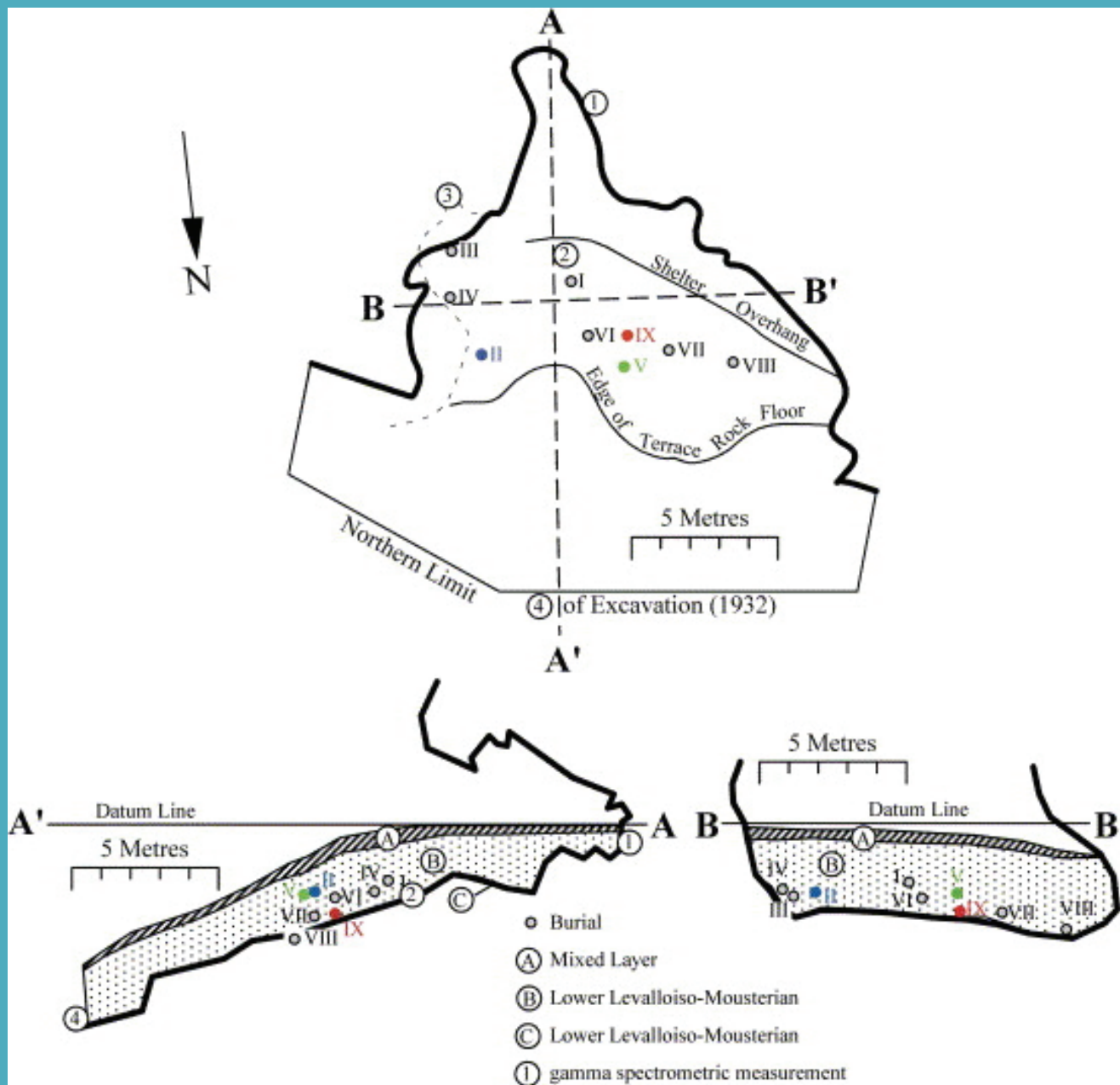

Rekonstrukce pohřbu dítěte Q 11.

Mugharet es Skhul (Izrael)

V letech 1931–1932 byly objeveny pozůstatky více než deseti anatomicky moderních jedinců, z toho 5 dospělých mužů, 2 ženy, 3 děti. Data ESR a TL pro celé souvrství jsou mezi 80–120 tisíci lety. Jedinec Skhul 9 vykazuje silná zranění, zřejmě smrtelná; u pohřbu Skhul 5 byla nalezena dolní čelist prasete, někdy interpretovaná jako milodar.

Plánek výzkumu s vyznačenými polohami jednotlivých kosterních nálezů.

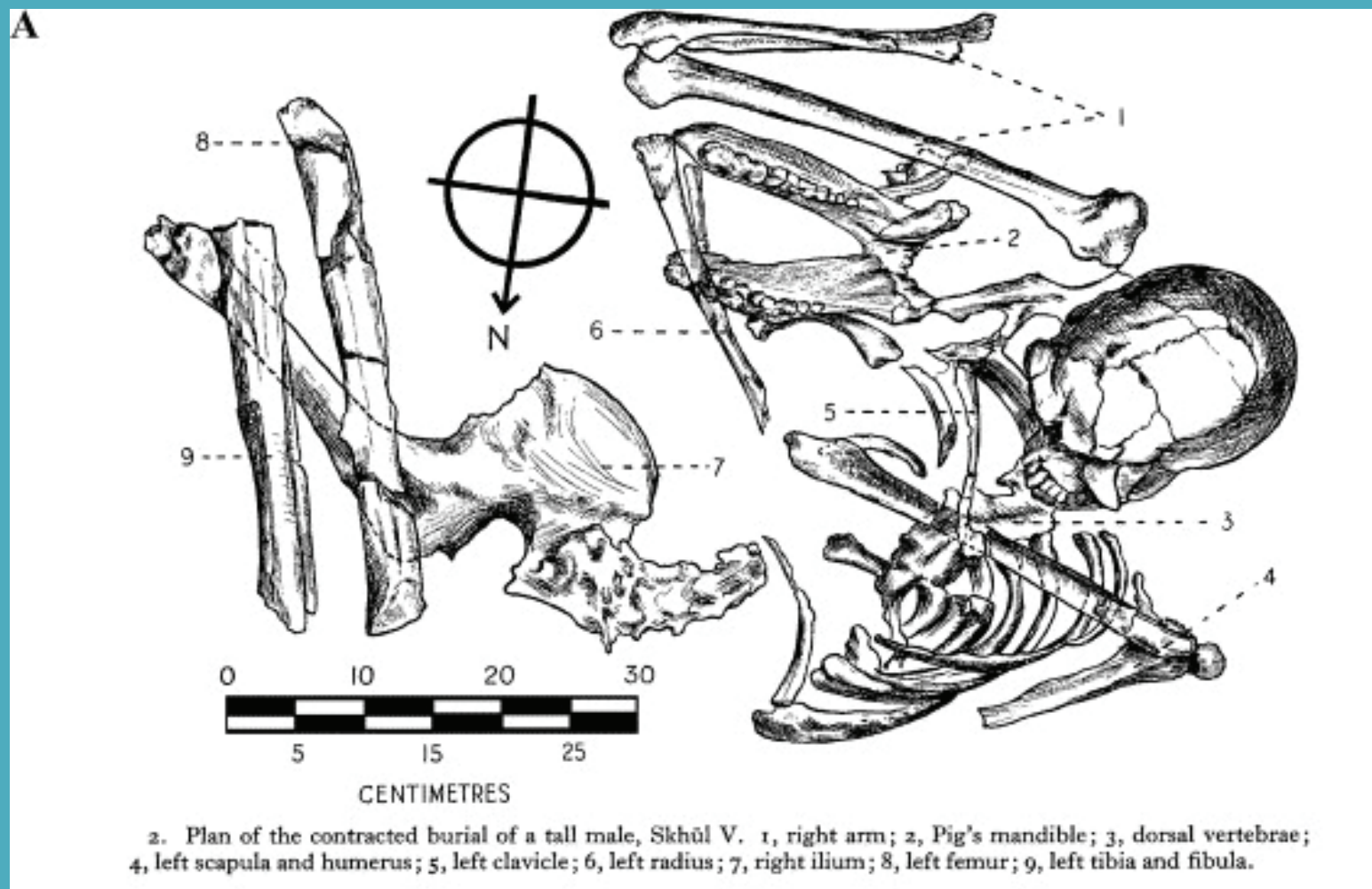
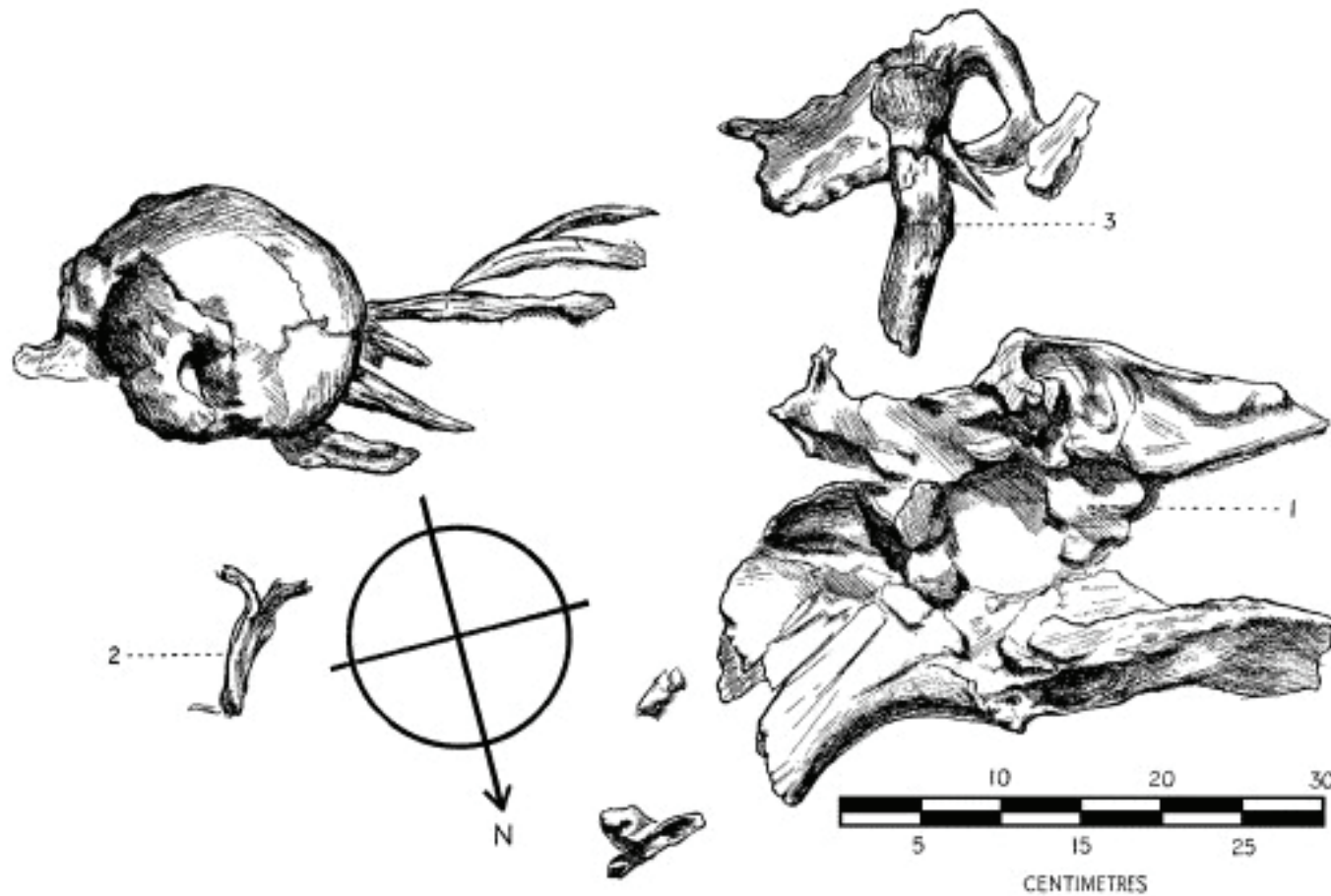

Schéma nálezové situace skeletu Skhul V. V kontextu lidského skeletu se nacházela čelist z prasete.

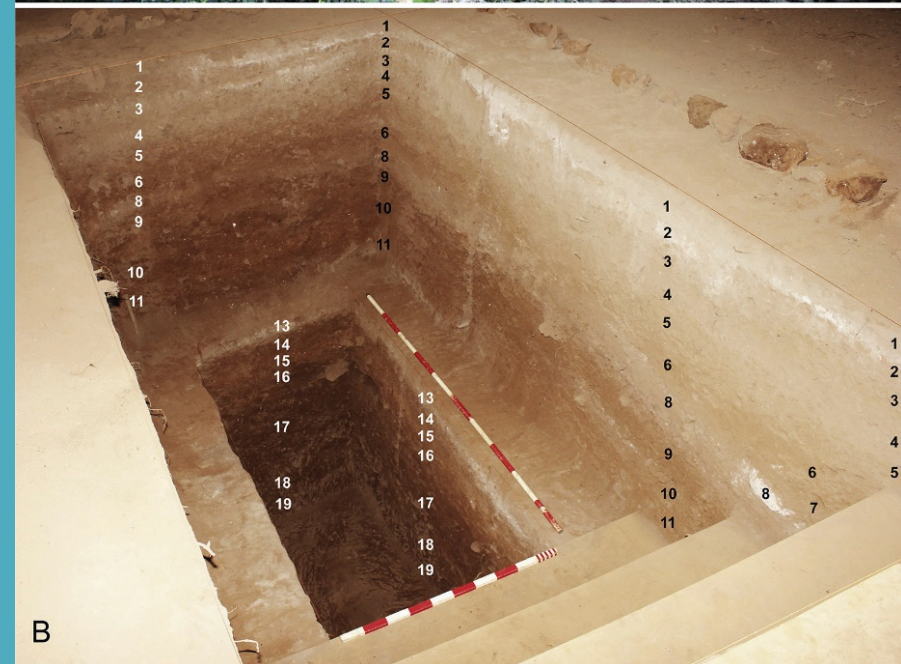
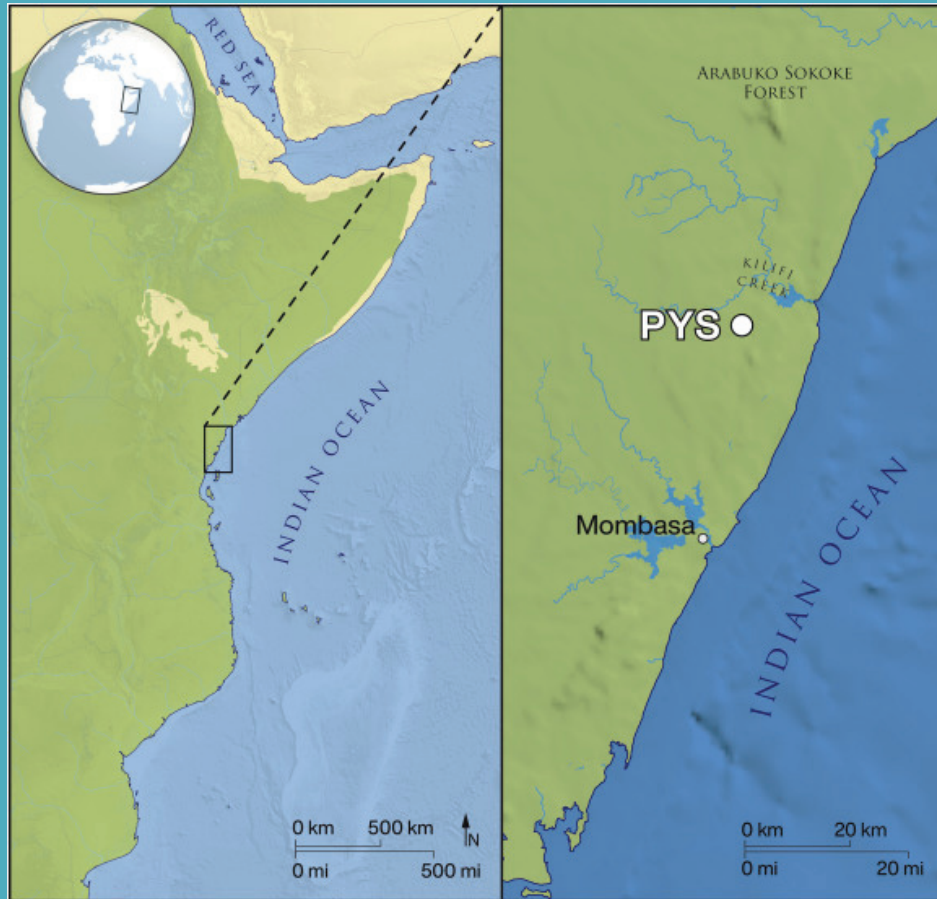
B

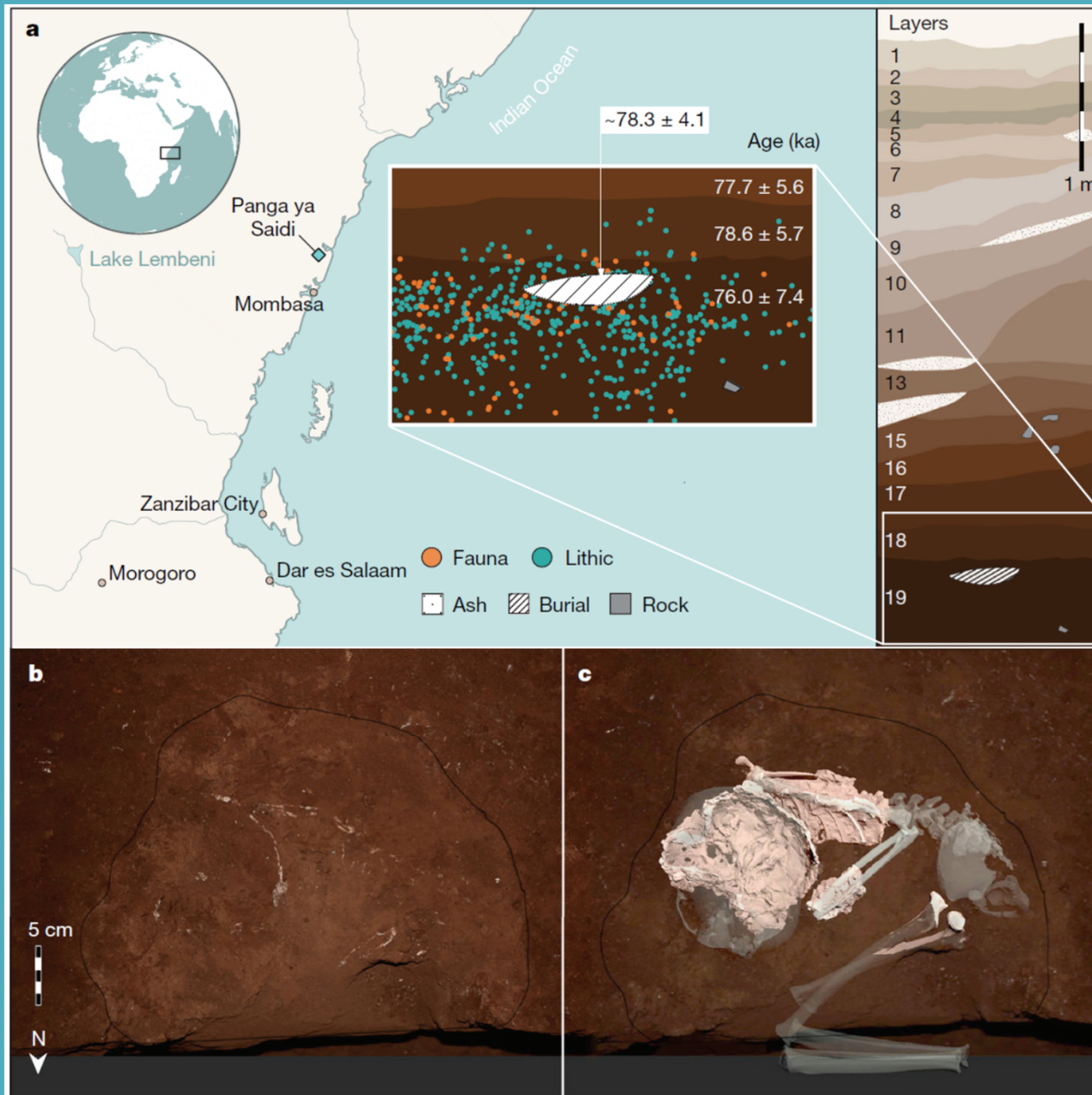

2. The incompletely preserved skull and skeleton of an adult male, Skhül IX. 1, crushed bovid skull and maxilla; 2, spine of the left scapula; 3, left femur, with adjacent parts of the left pelvis.

Schéma nálezové situace skeletu Skhul IX. V kontextu lidského skeletu se nacházela roztříštěná lebka bovida.

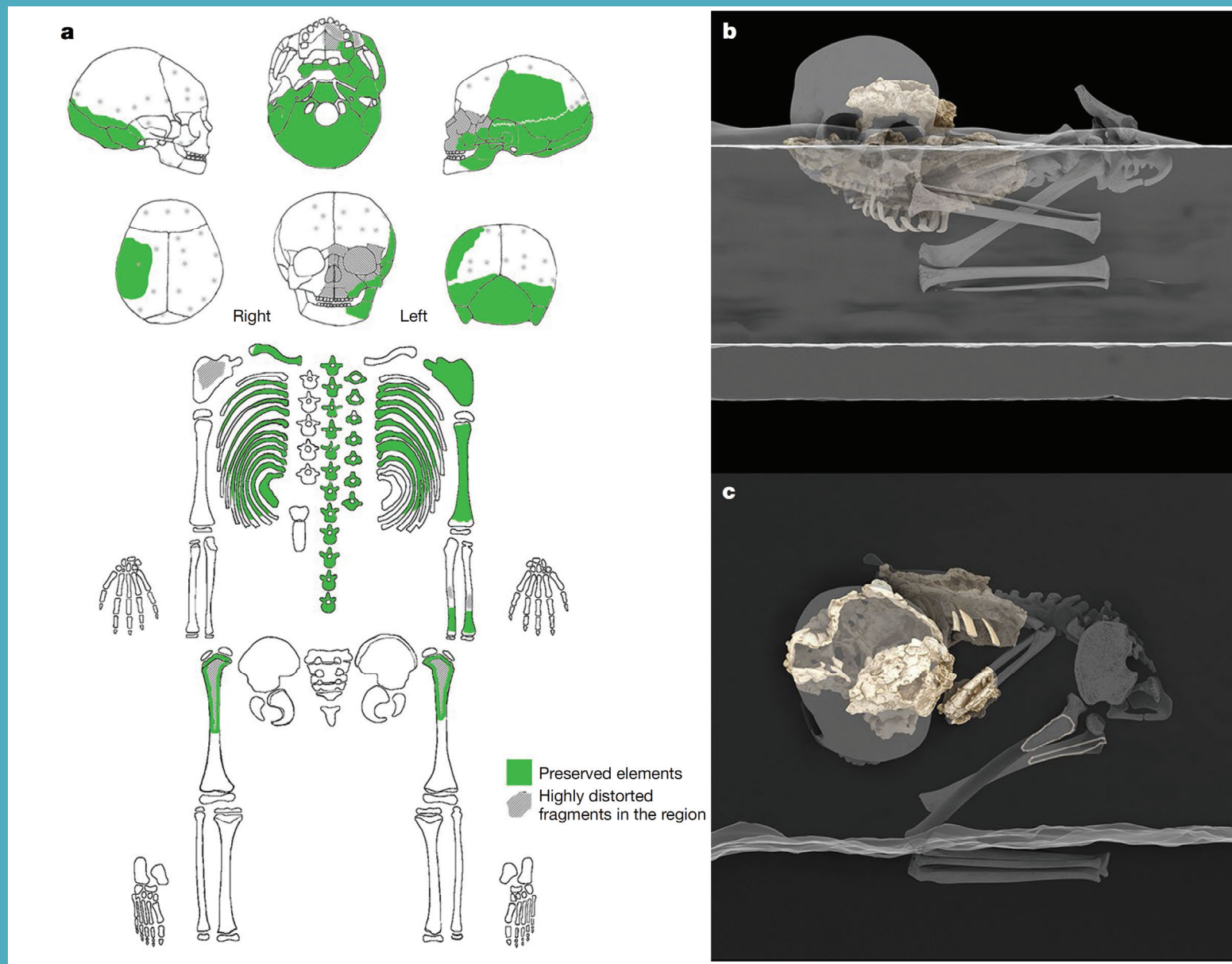
Panga ya Saidi – jeskynní lokalita na u východního pobřeží Keni. V roce 2017 byly objeveny ostatky 2,5 až 3 letého dítěte. Nálezová situace indikuje záměrné pohřbení.

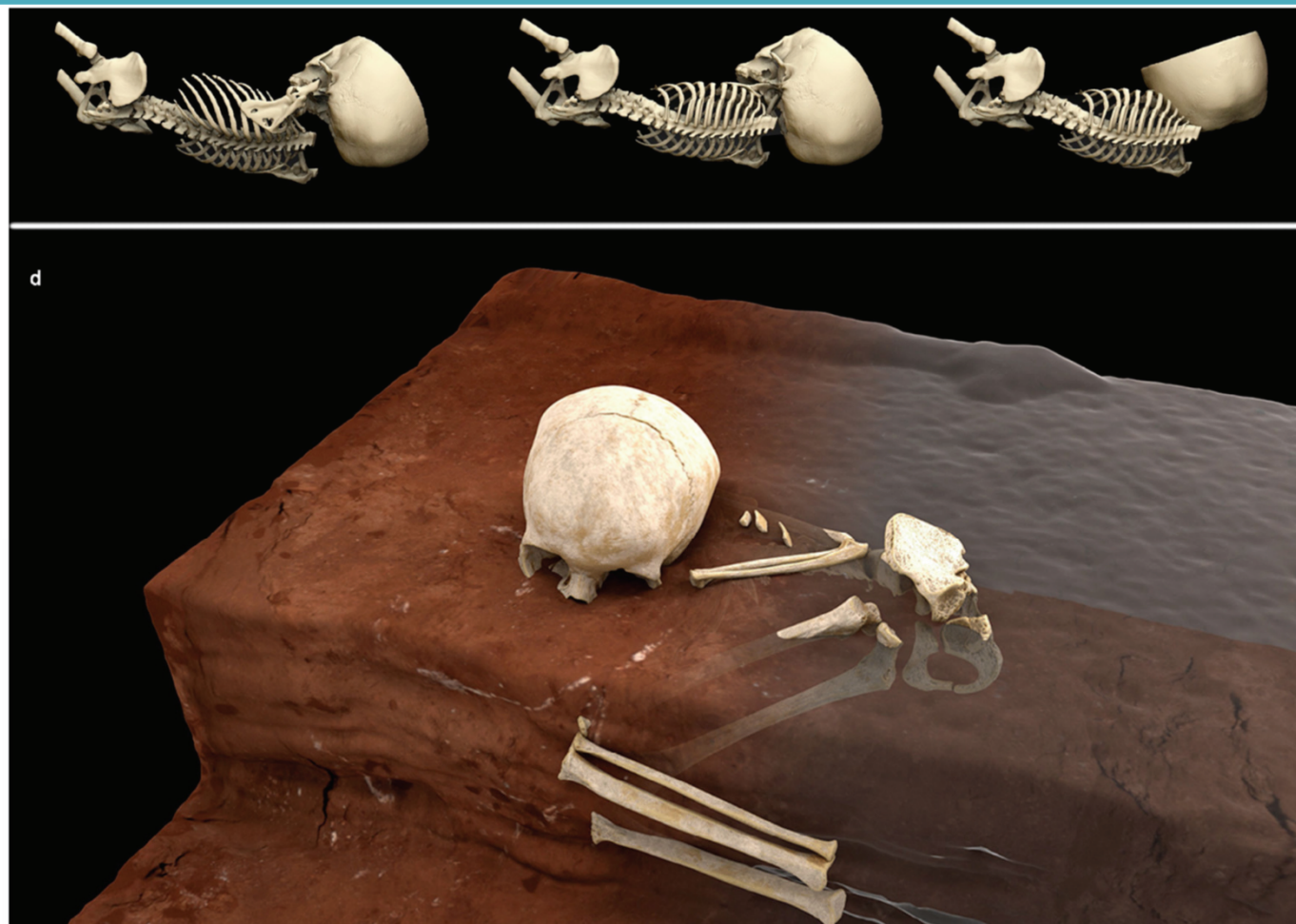

Vzorky odebrané z výplně hrobové jámy byly datovány pomocí luminiscence na 78 000 \pm 4100 let. Jedná se tedy o zatím nejstarší doložený pohřeb moderního člověka v Africe. Indicie podporují teorii o záměrném pohřbení dítěte v hrobové jámě a zasypání sedimentem.

Jsou to zejména anatomická celistvost těla i nestabilních kloubních spojení, minimální dislokace kostry odpovídající pouze rozkladným procesům, hojný výskyt schránek měkkýšů žijících se žížalami, a geochemické a histologické analýzy potvrzující rozkladné a hnilobné procesy in situ.

V hrobové jámě byly nalezeny ostatky dítěte, jehož věk při pohřbení byl odhadnut na základě rozvoje chrupu na 2,5 až 3 roky. Nález byl nazván „Mtoto“ (ve svahilštině dítě).

Extended Data Fig. 3 | Reconstruction of key taphonomic events of Mtoto's burial. **a-c**, The 3D sequence illustrates the reconstruction of the key taphonomic events that affected the shape and relationship of the head and the spine. **a**, Original right lateral decubitus position of the child in the burial pit. **b**, Lateral compression of the thorax because of the sediment weight; the ribs

are flattened but the rib cage does not collapse, as is common in decomposition in filled space (earth grave). **c**, The head dislocates, as is typical in the case of burials with perishable head support. **d**, Ideal reconstruction of Mtoto's original position at the moment of its discovery at the site.

Kombinace fotografií, dat z povrchových 3D skenerů a mikrotomografických dat spolu s daty z totální stanice potvrzuje, že tělo bylo uloženo v jámě v ohnuté poloze na pravém boku se stehny ohnutými směrem k zemi a vzhledem k trupu v úhlu menším než 90°.

Indicie v rozložení skeletu naznačují, že horní část těla byla zabalena v nějakém obalu a hlava byla podepřena materiálem podléhajícím zkáze.

Z území Afriky byly dosud doloženy dva další možné záměrné pohřby. Je to lokalita Taramsa v Egyptě a lokalita Border Cave v jižní Africe.

V Taramse byla v roce 1994 nalezena kostra dítěte, datovaná do $68,6 \pm 8$ KY. V jámě podobné nedalekým jámám na těžbu kamene.

Dětský hominin (BC3) nalezený v roce 1941 v jeskyni Border Cave, o němž se předpokládá, že pochází z doby přibližně 74 ± 4 KY bývá často zpochybňován pro nedostatečnou terénní dokumentaci, která by potvrdila záměrný pohřeb.

Shrnutí:

Přímé důkazy intencionálních pohřbu z období starého a středního paleolitu většinou chybí.

Badatelé při své interpretaci často vycházejí z celkové nálezové situace (kompletnost kostry a její uložení v rámci lokality, zahloubení jam do sedimentu, apod.)

Ačkoliv v některých situacích nacházíme v asociaci s kostrou artefakty, většinou se jedná kamennou industrii či zvířecí kosti, které bývají běžnou součástí kulturních vrstev. Jejich interpretace jako milodary přiložené záměrně k pohřbu je tedy velmi problematická a zpochybnitelná.

Charakteristické prostředí pro nálezy těchto „pohřbů“ utvářely jeskyně a skalní převisy, a to především jeskyně běžně osídlené.

Nenalzáme rozdíl v pohřbívání mezi neandertálskou populací a populací moderního člověka.